

Nogle Meddelelser om visse historiske Bestanddele i Sagnet om Olger Danske, tilligemed en Undersøgelse om »Chronicon monasterii Sancti Martini majoris Coloniensis».

Af P. G. Thorsen.

Intet Sagn har fra Arilds Tid indtil denne Dag været saa fast og almindelig udbredt i Danmark, som det om Olger Danske. Alligevel har man, da den troskyldige Opfattelse af den vidtløftige Eventyrfortælling maatte i den nyere Tid af sig selv falde hen, allerede længe været noget i Vilderede med, hvorledes Sagnet skulde tages. Og heri er ikke noget besynderligt, thi et fast Punkt savnedes, et Grundlag, hvorfra man med Sikkerhed kunde gaa ud. Et saadant, eller i det mindste et, som man ikke kunde andet end strax, ligesom uvilkaarlig, slutte sig til, fik man, da *G. H. Pertz* 1829 i *Monumenta Germaniæ historica, Scriptorum*, Tom. 2. (pagg. 214—15), for første Gang udgav en lille Krønike fra og om St. Martinsklostret i Köln, hvori der berettes, at dette Kloster (som havde bestaaet i nogen Tid) i Aaret 778 var blevet gjenoprettet af »Olgerus Daniæ dux, adiuvante Karolo magno imperatore». Den egentlige Kjerne i denne vigtige Efterretning var strængt taget ikke ny, da det allerede i henved 300 Aar havde været at læse paa Prænt, nemlig i et historisk Værk af *Gasp. Bruschi*, at en anselig, rimeligvis fyrstelig, dansk Mand havde staaet i et bestemt Forhold til det nævnte Kloster som dets store Velgjører. Meddelelsen hos *Bruschius* var imidlertid gaaet forsaavidt ubemærket hen, hvorimod Opmærksomhed for hvad der var optaget i *Pertz's* ny store Samling, som saa mange maa bruge i forskjellige Øjemed, ej kunde udeblive. Efterretningen blev da ogsaa kort efter grebet og ført frem af *F. C. Dahlmann*. Hos os har endnu ikke nogen nærmere benyttet og prøvet Kilden, og der er derfor noksom Grund

til at indlemme den i vor Litteratur, i det den tillige underkastes en Undersøgelse og Bedømmelse. »*Chronicon Sancti Martini Coloniensis*« lyder efter Pertz's Udgave saaledes:

— — — — —
 «Scoti multo tempore illud incoluerunt, donec a primo fervore tepescentes, ex hoc sicut etiam ex aliis quibusdam monasteriis expulsi sunt, et alii Germani sunt substituti. Illud autema) rexe-
 runt:

Wicterpus abbas, postea episcopus¹⁾, cui successitb)

756 *Alpho* mortuus XVIII. Kal. Octobris. Huic successit

778 *Herbodus*, qui rexit sub annum DCCLXXVIII, quo monasterium a Saxonibus est destructum, et denuo restauratum per **Olgerum***)

Daniae ducem, adiuvente Karolo magno imperatore. Postea rexit

Adelgarius factus episcopus; monasterio tum praefuit

Patritius, et sub eius regimine consecrata sunt altaria a beato Leone papa; obiit V. Idus Martii, et surrogatus est

a) am Cod. (Pertz).

1) Turonensis, obiit a. 756. (Pertz).

b) successit Cod. (Pertz).

*) »*Olgerum*« faar omsider for første Gang her Lov til at staa i den udgivne Text. Pertz har i sin optaget »*Olgerum*« og dertil nedenunder i sin Anmærkning c blot føjet »Cod. *Olgerum*«. De to andre Udgivere, *J. F. Böhmer* (1853) og *J. H. Kessel* (1862) — om hvilke der nedenfor vil blive talt nærmere — have ligeledes begge, skjønt de forefandt »*Olgerum*«, optaget *Olgerum*, og ogsaa bemærket, at hint stod i Pergamentshaandskriftet. Det er saaledes kun paa Grund af vilkaarlig Forandring, at ikke nogen af de tre hidtidige Udgaver af denne Krønike her, i Overensstemmelse med Kilden, har »*Olgerum*«. Denne Vilkaarlighed, hvorover allerede *F. C. Dahlmann*, nu for længe siden, klagede, er ogsaa ganske nylig (1858) igjen anerkjendt af *W. Wattenbach* i »*Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis 1250*« S. 284, i det han der, efterat Pertz og *Böhmer* ere nævnte, ytrer: »An beiden Orten ist der Name des angebliehen zweiten Stifters *Olger* (»*Holger Danske*«) mit Unrecht in *Olger* verwandelt«. (Ogsaa i 2. Ausg. 1866 gjentages det samme S. 345 — uden at *Kessel* nævnes — aldeles ordret). Men naar paa denne Maade en forudfattet Mening (og en saadan ligger i at indbringe »*Olgerus*«) bliver bestemmende med Hensyn til, hvad der kommer til at staa i Kilde-skriftet, beredes der derved dog det, samme virkelig har, en bestandig Vanskelighed i at gjøre sig gjældende saaledes, som det har Krav paa.

Blasius, qui praesedit ad annum DCCCXVII. et absque d) 817
malorum procellis fuit. Postea abbas praefuit

*Heynianus*²⁾ vir illustris, qui factus est archiepiscopus Co-
lonie; obiit anno DCCCIL. et duo altaria instituit, et quodlibet 849
uno terrae mansu dotavit, item ex parte ipsius habemus annua-
tim XX. solidos pro agenda eius memoria V. Kal. Octobres.
Eo regente destructum est monasterium a Nortmannis. Postea
regere cepit

Bartholfus qui obiit XIV. Kal. Maii; deinde abbas factus est

Gotfridus mortuus III. Idus Maii sub annum DCCCLXXXII, 882
quo tempore monasterium Nortmannorum irruptionibus vastatum
fuit, et deinde Wiliberti et Herimanni archiepiscoporum Colonie
beneficiis reparatum. Tunc praesedit

Martinus qui obiit V. Non. Maii; post eum regimen habuit

Adolfus, vir pius, qui mortuus est IV. Nonas Junii; deinde
abbas fuit

Benedictus, qui obiit Idibus Octobribus; post quem regere cepit

Dithardus, qui vitae finem habuit anno DCCCCLXII, VIII. 962
Kal. Augusti. Deinde dominus Bruno, Colonie archiepiscopus,
monasterium reparavit, et praefecit

Bertholdum, quem ex Laresham accersiverat. Idem Bruno
inter alia sue pietatis studia nobis donavit corpus beati Eliphii
martiris et XVII areas secus pomerium nostrum et quasdam
circa palacium suum sitas, quas cessimus hominibus nostris
cum consensu eius. In suo etiam testamento legavit beato Eli-
phio et sancto Martino libras XXX, pallia IV, totidem vasa,
candelabra II; fratribus libras VI, praedium Selegut per prae-
cariam nostrae ecclesiae acquisitum, et plura alia nobis contulit.
Gero quoque, eius successor, non pauca bona addidit. Warinus,
qui Geronem vivum sepelivisse dicitur, postea factus archiepi-
scopus, de crimine penitens Romam ivit, et inde reversus, mo-

d) abque Cod. (Pertz).

²⁾ Hilduinus? (Pertz).

nasterium nostrum melioravit et Scotis iterum immolavit anno 975 DCCCCLXXV; quibus praefecit venerabilem virum

Mimborinum natione Scotum, qui praefuit annis XII, mor- 987 tuus XIV. Kal. Januarias anno DCCCCLXXXVII. Idem Warinus factus est hic monachus, et tumbam sancti Eliphii gloriose ornavit; obiit anno DCCCCLXXXV, XI. Kal. Octob. sepultus prope summum altare; construxit etiam sacellum sanctae Brigidae virginis Scotiae, quod postea factum est ecclesia parochialis. Mimborino successit

Kilianus, vir multum religiosus, cuius intuitu Evergerus 999 archiepiscopus consentiente OTTONE imperatore III. in usus monachorum peregrinorum pro remedio animae suae condonavit curtes dominicatas in Rodenkyrchhoff et Fliterthe cum piscatione Reni in tractibus et iusticia quae dicitur ban, insuper quicquid in villis Wicerheim et Ascha habebat, funditus nobis mancipavit. Ecclesias quoque tres in Sutlere et aliam in Wische, tertiam in Fliterthe, insuper in urbe Colonia macellum omne et areas a porta frumenti usque ad occidentalem murum civitatis, et iterum a porta fori usque ad murum Reni dedit; curtem quoque dominicatum in Winninge cum XV mansibus, et quicquid vinearum ibi habuit, nobis condonavit, et talia plura beneficia praestitit, in quorum vicem perpetuo eius memoria apud nos peragitur. Kiliano successit

Helias, vir sanctus et beato Heriberto valde carus; cuius intuitu hic archiepiscopus confirmavit donationes Evergeri et plura 1021 addidit. Mortuo autem Heriberto, Pilgrinus eius successor Scotos expellere voluit; cuius rei indignitate commotus Helias dixit: Si Deus in nobis est, Peregrinus vivus Coloniam non veniat¹⁾.»

¹⁾ Krøniken er her meddelt nøjagtig efter Pertz's Udgave og med Bibehold af hans Anmærkning 1, 2 og Anmærkning a—d, kun er naturligvis den af ham givne Rettelse i Anmærkning c benyttet og isteden nærmere Oplysning anført i den nu tilføjede Anm. *), og Linierne her brudte, saavidt det behøvedes, for at Navnet paa enhver Abbed, som nævnes, kunde være mere fremtrædende. Efter hvad Pertz beretter paa det ovenanførte Sted p. 214, var det i Nov. 1826, da han i Kølun-

Den uvæntet fremkomne Efterretning i den Kølnske Krønike om Olgerus dux Daniae blev ret snart, som ovenfor antydet, *anvendt* som historisk Kilde af *F. C. Dahlmann*. Og han gjorde dette ikke leilighedsvis, men paa et meget fremtrædende Sted, nemlig i sin »Geschichte von Dänemark», 1. Band, 1840. Ved at tale om de tidligste Missionsforsøg, allersidst i 7. Aarhundrede, paa den jyske Halvø af Willibrord, og de 30 danske Dreng, han der døbte, af hvilke Legenden formentlig nævner en som dansk Kongesøn, udbryder han (S. 30) i en dertil føjet Anmærkning: »Wie gern auch möchte man mehr von dem *Dänen-Herzog Olger* (fremhævet af Dahlmann) lesen, als das von Pertz zuerst

dersøgte Lævningerne af de gamle Bibliotheker, at en Gejstlig ved Navn *Forst* gjorde ham i det *Wallrafske* Bibliothek opmærksom paa en »membrana, in qua litterae Anglosaxonicae deletae, bibliorum partem ut opinor (det er hans egne Ord, som her gjengives) continenti, chronicon abbatum S. Martini recentiori manu superinductum erat». »Quod quum ad saeculum septimum assurgat — vedbliver han — et antiquum aliquem fontem indicare videatur, parvis hisce historiae nostrae monumentis inserere haud incongruum duxi». Med Undtagelse af Efterretningen om, at Membranens Skrift, der indeholder Krøniken, er (hvad man kalder) en »Codex rescriptus», ytes ellers intet om denne Skriffs Beskaffenhed eller Alder. Da det dog selvfølgelig var af megen Vigtighed at have nærmere Kundskab herom, henvendte jeg mig til Ejeren af den Heberleske Boghandel, *H. Lempertz* i Köln, for at faa et »Facsimile», og ved hans velvillige Omsorg lykkedes det ogsaa at faa et saadant, der er aldeles tilfredsstillende til mit Øjemed. Dette »Facsimile», som omfatter Krøniken helt forfra indtil og med Ordene »a Nortmannis» (just det Stykke, hvortil Pertz har føjet sine Anmærkninger), viser, at han, som man kunde vænte, har læst Membranen rigtig, kun har han — foruden hvad der er bemærket S. 166 i Anm. *) — forandret dens romerske Tal til de nu almindelige, og tilføjet i Randen nogle Aarstal til Vejledning, sat Daniae, terrae isteden for Danie, terre, osv. Endvidere viser dette »Facsimile», at Membranen er in 4to i en Højde af 6 Tommer, og at Skriften, hvorom her er Tale, er meget tydelig, fast og god, og med sikre Kjendemerker. Den er utvivlsomt fra Slutningen af 12. Aarhundrede (eller senest fra Overgangen til det næste) og paa den kan ligefrem overføres en Ytring af *Lacomblet* — netop ved Bedømmelsen af et lignende Haandskrift — i »Archiv für die Geschichte des Niederrheins», 1. Band (1832) S. 16: Der Charakter der deutlichen und zierlichen Schriftzüge, insbesondere das lange f am Ende eines Wortes, bezeichnen das 12. Jahrhundert, doch wohl die 2. Hälfte desselben.»

bekannt gemachte Chronicon Sti Martini Coloniensis sagt, dass er das von den Sachsen 778 zerstörte Martinskloster mit Karls des Grossen Hülfe wiederhergestellt habe. Aber Pertz hätte nicht Olgerum Daniae Ducem in Otgerum verwandeln sollen. (Mon. Germ. II, 214). Wie gut kennen die Kjömpeviser den Olger in Nordjütland», etc. — I disse faa, baade kraftige og utvetydige, Ord yder Dahlmann Krønikens Efterretninger om Olger fuld Anerkjendelse, og ikke blot det, men han gjør det paa en saadan Maade, at han — imod Sædvane paa det danske Omraade — er grebet af synlig Glæde, som ogsaa uvilkaarlig gjør Indtryk paa Læseren.

Det varede heller ikke længe, inden den Opmærksomhed, som hin lille Krønike vakte, fremkaldte en *ny Udgave*, idet *J. F. Böhmer* optog den i sin vigtige Samling »*Fontes rerum Germanicarum*», 3. Bd. (1853), S. 344—46. Böhmer sætter — — — ved Krønikens Begyndelse foran Scoti, til Tegn paa at det første deri mangler, og han har ladet Aftrykningen ske saaledes, for Tydeligheds Skyld, at der ved hver Abbeds Navn dannes en ny Linie. Begge Dele ere her optagne, men naar han, isteden for den af Pertz givne Benævnelse, benævner Krøniken blot »*Catalogus abbatum Sancti Martini Coloniensis 751—1036*», synes dette dog mindre rigtigt, da der trods al Korthed er givet ikke lidet mere end en blot Fortegnelse over Abbeder. Hans Fremgangsmaade iøvrigt og hans, ved Behandlingen af saa mange lignende historiske Kilder modnede, betydningsfulde Dom er tydelig udtalt i »Vorrede» til hans Værk, S. LIII—LIV, og disse hans Ytringer meddeles derfor her ordret:

»*Catalogus abbatum sancti Martini Coloniensis, 751—1036.*
Aus einem sehr alten, wohl noch vor der mitte des elften iahrhunderts beschriebenen pergamentblatt, welches sich ietzt in *Walraff's* der stadt Cöln hinterlassenen, aber noch immer nicht der allgemeinen benutzung übergebenen (saaledes var det endnu 1853) bibliothek befindet, hat Pertz zuerst im iahr 1829 diesen catalog herausgegeben. Siehe dessen Script. 2, 214—215. Ich

habe diesen abdruck mit etwas veränderter anordnung wiederholt, und die varianten¹⁾ beigefügt, welche ich aus einer abschrift sec. 18 sammelte, die zu der in Darmstadt befindlichen handschriftlichen geschichte des klostere St. Martin von Oliver Legipontus als Beilage gehört. Dieser setzt die schrift des ihm vorliegenden pergamentblattes wohl allzuspät ins vierzehnte jahrh., und bemerkt dazu: quae vero hic autor scripsit non ut Pythius Apollo pro certis et indubitatis venditare ausim. Schon Marianus Scotus († 1086) hat einiges aus diesem catalog oder einer demselben sehr nahe verwandten quelle in seiner chronik zu unsern jahren 975, 986, 1004 und 1036 aufgenommen, was dann im zwölften jahrh. zum theil wieder in die Ann. Disibodenb. übergieng. Bemerkenswerth ist besonders was über das verbrechen und die busse des erzb. Warinus von Cöln gesagt wird, ohne zweifel die veranlassung zu Legipontus obiger äusserung.»

Tredie Gang er Krøniken blevet trykt i den gamle Kølnske »Presbyter» Jo. Hub. Kessels Skrift »Antiquitates Monasterii S. Martini maioris Coloniensis» (som Tom. 1 af »Monumenta historica Ecclesiae Coloniensis», der er beregnet paa 3 Tomer), udkommet i Køln 1862. Til Texten er føjet mange historiske Anmærkninger, som ere opbevarede i det Wallrafske Bibliothek og ere forfattede 1776 af »Franc. Cramer, monachus Brunvillarensis et historiae Coloniensis peritissimus»; Kessel har dog hertil

¹⁾ Foruden det at *Böhmer*, ved *Wicterpus*, i Texten efter episcopus *tilføjer* »(Turonensis, † 756)«, og ved *Patritius* efter *Leo papa* (»799») og *henviser* — i en Anmærkning — ved *Kilianus* til »Evergers schenkungsurk. von 989 bei Lacomblet Urkkb. des Nieder-Rheins 1, 75«, og ligeledes ved *Helias* ved Krønikens Slutning til »Marianus Scotus ap. Pertz 5, 555 folg. wo sich die vorstehenden nachrichten seit 975 benutzt ergänzt und fortgesetzt finden, wie solches denn auch später in die Annales Disibod. übergieng», *giver* han i Anmærkninger 7 Varianter fra Legipontius, nemlig: »Sullere» isteden for Textens Sutlere, »Salegav» isteden for Selegut, ved *Martinus* (Tillæg af) »obiit XIII. Kal. Sept.», ved *Gotfridus* »irruptionibus rursus», ved *Heynianus* »memoria, obiit anno DCCCXLIX. V. Kal.», og »solidos denariorum«, — og *endelig* »reparatum per Olgerum« steht in der Abschrift des Legipontus».

givet adskillige Tillæg. Disse Anmærkninger ere meget vigtige og tildels ville de i det følgende her blive nærmere benyttede. Hvad der iøvrigt udgjør Indholdet af Kessels Samling, er af forskjellig Interesse, og deriblandt findes ogsaa Efterretninger om Martinsklostrets Ophævelse. Denne fandt Sted, da Köln var under fransk Herredømme, i Aaret 1802, da *Napoleon Bonaparte* stod i Spidsen for Frankerigs Regjering, — altsaa over 1000 Aar efter, at Klostret var blevet gjenoprettet »per Olgerum Daniæ ducem, adiuvente Karolo magno imperatore».

2). Uden nærmere særskilt Undersøgelse af Krønikens Enkeltheder har *Pertz*, som først udgav den, *Dahlmann*, som først anvendte den, og *Böhmer*, som paany udgav den¹⁾, hver for sig — og med fuldeste Føje — ladet sig bestemme af dens Indhold i Almindelighed og dens hele Beskaffenhed til at godkjennde den. At *L. Ennen*, »Stadt-Archivar» i Köln, en Tidlang har gjort det samme, ses af det Sted i hans »Geschichte der Stadt Köln, meist aus den Quellen des Kölner Stadt-Archivs», hvor han først omtaler denne Krønike i Anledning af Beretningen om Martinsklostrets Stiftelse. Han udtaler sig der (1. Band, 1863, S. 144-46) saaledes: »Die einzige mit Bestimmtheit nachweisbare bedeutende Kirche der merowingischen Periode war die zum heil. Gereon, . . schon im 6. Jahrhundert führte sie . . Weitere Nachrichten besitzen wir über eine kleine bescheidene Kapelle, welche gegen das Ende des 7. Jahrhunderts auf der Rheininsel, in der Nähe der alten Brückenreste, erbaut wurde. Eine alte Überlieferung des 11. Jahrhunderts setzt die Erbauung dieser Kapelle in das Jahr 690 und schreibt sie dem Schotten Tilmon zu. Dieser, erzählt die Sage, sei einer von den zahlreichen Missiona-

¹⁾ *Böhmer* har ikke engang i mindste Maade ladet sig paavirke af Legipontii ugunstige, ej før bekendte, Dom om Krøniken, som han havde forefundet og fremdraget, men han har tilbagevist den, og paavist den sandsynlige Grund til den, jfr. S. 170—71.

ren gewesen¹⁾, welche auf Veranlassung des angelsächsischen Mönchs Egbert um jene Zeit von Irland, der Insel der Heiligen, als Glaubensbote nach Deutschland herübergekommen. Er war . . . Die von Tilmon erbaute Kapelle, die sich jetzt noch unter der früheren Sakristei von St. Martin befindet und in welcher gegen Ende des vorigen Jahrhunderts noch Gottesdienst gehalten wurde, erhielt nach den alten örtlichen Überlieferungen bald eine Vergrößerung, indem ihr eine Wohnung für die durchreisenden schottischen Missionare und wohl auch ein grösseres Oratorium angebaut wurde. Kloster und Kirche wurden dem h. Martin von Tours, dem hochverehrten Schutzheiligen des fränkischen Reiches geweiht. Als besonderer Förderer dieses Werkes werden Pippin von Heristal und Plektrudis, sowie die bei Pippin in besonderm Ansehen stehenden niederrheinischen Apostel Wiro, Plechelmus und Otger genannt. Als erster Vorsteher des Klosters wird »Wicterpus, Abt, später Bischof« aufgeführt. Er war wie auch Plektrudis aus dem bairischen Herzogsgeschlecht der Agilolfinger und starb in einem Alter von mehr denn 90 Jahren als erster Bischof von Regensburg». Og hertil føjes da følgende Anmærkning: »Aus einem Fragmente einer Chronik von St. Martin, auf Pergament, in der Wallraffschen Bibliothek, herrührend aus der Abtei von St. Martin. Es sind zwei Blätter, klein Quart, die früher in einem Buche eingenäht waren. Die Handschrift stammt aus dem 12. Jahrhundert und ist dazu ein altes Pergament benutzt worden, von dem die Schrift ausradirt wurde. Der Inhalt dieser ursprünglichen Schrift scheint sich auch auf Köln bezogen zu haben, denn das Wort Colonia lässt sich an einer

1) Om denne »Sage«, denne »Überlieferung« etc. siger *Ennen* aldeles intet videre, men henviser til »Cramer de ripuariis, p. 98« og sammes haandskrevne Antegnelser om de første Abbeder i St. Martinsklostret, jfr. S. 171, — til »Beda hist. V. 11, Bolland in vita Ewald. 3. Oct.«, og til »Belletr. Beilage zu den Kölner Blättern, 1861, Nr. 52«; han har altsaa antaget, at dette Sagn, denne Overlevering kunde og burde optages i hans »objektivt« holdte »Geschichte«. Klosterkroniken, der er os bevarret, begynder først sildigere, og har *ikke* det allerminste af alt dette.

Stelle noch deutlich erkennen. Diese kleine Chronik ist abgedruckt bei Pertz, *Monum. Germ.* 3, 170« (sic). Ifølge dette skulde man nu tro, at i det mindste *Ennens* anførte Ord »Als besonderer — — Regensburg« havde Hjemmel i Klosterkrøniken, men det er jo, som det vil ses af dens ovenfor trykte fuldstændige Text, ingenlunde Tilfælde; det eneste, af det anførte, der findes i denne, er jo endog blot »Wicterpus abbas, postea episcopus«. Og fast staar det, at Pergamentshaandskriftet af Krøniken hidrører fra Klostret eller Abbediet selv, at det er fra (skrevet i) det 12. Aarhundrede, og at det er en Codex rescriptus, hvis oprindelige Skrift ogsaa har omhandlet Køln. Efterat *Ennen* i sit nævnte Værk S. 144—46 har givet denne Fremstilling, overraskes man ikke lidt ved noget længere frem i det selvsamme Værk at finde ham udtale sig paa en hel anden Maade om Martinsklostrets Krønike, idet han der, S. 300—301, ytrer sig saaledes: »Die kleine Chronik von St. Martin (abgedruckt in: Pertz, *Mon. Germ.* 2, 214, und Boehmer *fonte* 3, 344 fg.) gehört nicht in diese Periode (o: omtrent til 1050). Die noch vorhandene Handschrift scheint blos die Hälfte der ursprünglichen Chronik zu sein; das Ganze bestand aus einer Pergamentlage von vier Blättchen, wovon die beiden äussern verloren, die beiden innern erhalten sind. Böhmer setzt die Handschrift wohl noch vor die Mitte des 11. Jahrhunderts. Oliver Legipontius dagegen setzt dieselbe wohl allzuspät in das 14. Jahrhundert und bemerkt dazu: quae vero hic auctor scripsit non ut Pythius Apollo pro certis et indubitatis venditare ausim. Mit Rücksicht auf die Schriftzüge, welche noch den Charakter des 12. Jahrhunderts zeigen, kann man das Pergament nicht so spät datiren; jedenfalls aber muss es einer Zeit zugeschrieben werden, welche nach der Verlegung des Pfarrdienstes aus St. Martin nach St. Brigida (1179) und zum wenigsten während der Regierung des Erzbischofs Bruno 4. fällt. Es nimmt nämlich schon Rücksicht auf den Pfarrdienst in St. Brigida (»sacellum S. Brigidae, quod postea factum est ecclesia parochialis«) und es führt wörtlich eine Schenkung an, welche erst von Erzbischof Bruno 4. gemacht worden

ist¹⁾. Zwar wird diese Schenkung in dem Pergamente selbst dem Erzbischof Bruno 1. zugeschrieben; die wörtliche Uebereinstimmung dieser Schenkung aber mit der Schenkung Bruno's 4. lässt keinem Zweifel Raum, dass der Schreiber irrthümlich oder absichtlich Bruno, den Bruder Kaisers Otto, mit Bruno von Sayn verwechselt hat. Es zeigt sich hieraus, dass Legipontius so Unrecht nicht hatte, wenn er dem Schriftstücke nur geringen Glauben beimessen zu können erklärte». — Hvad der har bevirket dette Omslag i Ennens Dom er ikke angivet, end ikke antydet. Da imidlertid Böhmers Udgave af Krøniken ikke er nævnt af Ennen S. 144, men først S. 300, synes det rimeligt, at han ej før har været opmærksom paa denne, og at den derfra hentede ny Kundskab om Legipontii Anskuelse (dennes af Böhmer benyttede Haandskrift findes, jfr. S. 171, i Darmstadt, ikke i Kølñ), og den ligeledes tilkomne ny Kundskab om Bruno den 4's formentlig her saa vigtige Gavebrev (det findes i Düsseldorf, ikke i Kølñ) har foranlediget hans pludselig saa afvigende og dog saa afgjørende Dom om Krønikens Værd. Kjendsgjærningen er altsaa, at *Ennen* til Støtte for denne Dom kun løselig og uden yderligere Undersøgelse, anfører — ligesom lænende sig til Legipontius²⁾ — den ene Ting, at en Gave af Bruno den 4. skal være henført i Krøniken til Bruno den 1., kun denne ene Ting, i det dertil føjes, at Pergamentshaandskriftet, som nu haves af

1) »Das Pergament schreibt: Bruno donavit XVII. areas secus pomerium nostrum et quosdam (sic) circa palacium suum sitas, quas cessimus hominibus nostris cum consensu eius. Die Urkunde von Bruno 4. sagt: VII (sic) areas et dimidiam ante nostram electionem superedificatas siue non edificatas secus pomerium nostrum et quasdam circa palatium nostrum sitas cessisse hominibus, Henrico videlicet etc. Ennen und Eckertz Quellen I (sic) S. 34. Hiernach ist zu ergänzen und zu berichtigen, was ich früher (her S. 173 nederst) über die kleine Chronik von St. Martin gesagt habe».

2) *Ol. Legipontius*, der her uvæntet fremstilles næsten som en usvigelig Avtoritet, for hvilken alt maa bøje sig, var vel en Benediktiner, og havde som saadan Kjærlighed til Bøger og til sin Ordens Historie, men han var ingenlunde nogen af denne lærde Ordens betydelige Mænd. Hans

Krøniken (der ender i Aaret 1036), er skrevet efter 1179 paa Grund af en, der ikke oprindelig hjemmehørende, Efterretning om Brigida-Kirken. Uden al Tvivl er denne Efterretning en Randbemærkning i et ældre Haandskrift, hvilken som saadan, som saa ofte, er gaaet over i selve Texten i det nærværende. Den giver dog et bestemt Holdepunkt med Hensyn til dette Haandskrift, der iøvrigt, ogsaa uden denne Vejledning, ikke med Grund vilde kunne sættes tidligere, men heller ikke, da Skriften tilhører det 12. Aarhundrede, synderlig efter, — og denne utvivlsomme Alder er meget værd, da egentlige Originaler i stræng Forstand kun sjældent haves. Højest almindeligt var det, naar Haandskrifter afskrevs, at der, især ved rent stedlige Forhold, gjordes i det ny Exemplar en lille Tilføjelse om, hvordan det paa Stedet »siden« var blevet eller »nu« var; saadant faldt naturligt og kommer derfor frem overalt, i alle Lande. Derved nedsættes paa ingen Maade et Haandskrift eller dets Indhold, og det vilde være en fuldkommen Miskjendelse, in casu som i Almindelighed, at paastaa, at Troværdigheden derved svækkedes, og at det berettede kun kunde i et og alt regnes fra det ny Exemplars Tid. Hvad derimod den Forvexling angaar, som i det her paagjældende Haandskrift formentlig skal finde Sted, i

Levetid faldt i Tiden 1698—1758. Til det, som Hartzheim i sit Kølnske Forfatterlexikon »Bibliotheca Coloniensis« (1747) har meddelt om ham, kan nu føjes adskilligt mere fra Kessel, l. c., p. 115—126. Sammesteds p. 127 fg. findes hans »Fastorum abbatiae S. Martini maioris Coloniensis ordinis S. Benedicti exegesis historica«, udført paa latinske Vers. Deraf erfares, at hans ugunstige Dom om Klosterkrøniken ikke har sin Grund i dennes Beretning om Olgerus dux Daniae, idet det hedder hos Legipontius p. 130—31, ganske i Overensstemmelse med Krøniken, — — »quo (Patricio) praeside nobilis heros

Otgerus Danus strati fastigia templi

Restituit, dextram Carolo praebente faventem».

Men det ses ogsaa, at Krøniken dog i det hele har været ham en Kilde, og at han ikke har været bange for at udfylde Klosters formentlige ældste Historie om Tilmon, Wiro, Plechelmus, Otgerus diaconus, etc. (om hvilke Krøniken, der dog er en Klostersaarbog, intet beretter) dels efter legendariske Beretninger og dels efter hvad der endog blot antages. Man er saaledes berettiget til at sige, at Virkeligheden hos Legipontius (ligesom saa ofte ellers) ikke svarer til de storladne dømmende Ord.

det at nemlig en Gave af Bruno den 4. skal heri være henført til Bruno den 1. (o: flyttet tilbage fra c. 1200 til c. 960), da vilde en saadan Forvexling, naar den virkelig kunde bevises, være en saa betydelig Fejl, at den vilde berøve Krøniken meget af den Betydning, der ellers maatte tillægges den. Forvexlingen kunde umulig finde Sted, uden at i det mindste en Menneskealder var gaaet, efterat Doteringen var gjort. Men allerede dette er nok til at godtgjøre, at Ennens Antagelse¹⁾ beror paa en fuldstændig Misforstaaelse. Thi hvorledes rimer det sig sammen, at Haandskriftet skulde indeholde en Fejl, der i det tidligste kunde være begaaet midt i 13. Aarhundrede, medens Skriftrækkene baade efter *Ennens* eget og andres Vidnesbyrd hæve det over enhver Tvivl, at det er skrevet i det 12. Aarhundrede! Det kan imidlertid ikke blot godtgjøres, at Ennen har Uret, forsaavidt han antager, at den nævnte Doterung burde henføres til Bruno IV, men ogsaa bevises, at Krøniken har fuldstændig Ret i at henlægge den til Bruno I.

¹⁾ Den tvingende Nødvendighed har da ogsaa bevirket, at *Ennen* som Forfatter af »Geschichte der Stadt Köln» under den meget vidtløftige Udførelse af samme har maattet følge andre Grundsætninger end dem, han har anvendt paa Bedømmelsen af Martinsklostrets Krønike. Et Par Exempler skulle anføres: St. Gereons Kirkes Oprindelse sættes i Forbindelse med den saakaldte thebaiske Legion, men denne Forbindelse kan ganske vist ikke bevises, og en Afhandling af *J. W. J. Braun* »Zur Geschichte der Thebaischen Legion», 1855, som der henvises til, er saa langt fra at gjøre det, at den netop kun postulerer, hvad der skulde bevises. Alligevel er her det foreliggende tilstrækkeligt til, at det kan siges i *Gesch. der Stadt Köln*, 1. 64: »wir halten den Kern der ganzen Legende als historisch glaubwürdig fest». Den ældste »urkundliche» Efterretning om et selvstændigt »Pfarrei» i Köln er, hedder det *fremdeles* l. c., S. 147, fra 7de Aarhundrede (641). Der henvises imidlertid kun til »Handschriftliche Nachrichten in einem Rentregister der Armenverwaltung», — alligevel er ogsaa her dette tilstrækkeligt for Forfatteren til at berolige sig med og strax udtale: »der Schreiber scheint aber aus ältern Quellen geschöpft zu haben». Modsætningen imellem disse, kun eksempelvis tagne, Bedømmelser og Bedømmelsen af Klosterkrøniken er aabenbar; ja der er endog Modsætning mellem den Maade, hvorpaa selv de forskellige Partier af Klostrets Historie bedømmes, vel at mærke saaledes, at dets Krønike (til 1036) fra 11. Aarhundrede — skrevet i Klostret og alene om Klostret — forkastes, men den legendariske Fortælling om det tages for god, l. c. S. 145, osv.

Det vil til den Ende være nødvendigt i det mest enkelte at undersøge, hvorledes Forholdet er imellem det paaberaabte Diplom af Ærkebiskop Bruno den 4. og Klosterkrønikens Ord. Og da det nærmest er af Hensyn til *Ennen*, hvis henkastede Indsigelse er postuleret op til saa stor en Højde, at denne Undersøgelse foretages, meddeles det paagjældende Diplom efter selve Ennens og Eckertz's «*Quellen zur Geschichte der Stadt Köln*», 2ter Band¹⁾ (1863) S. 34—35, aldeles fuldstændigt (med Overskrift og Anmærkninger) og ordret. Det lyder da saaledes:

»*Erzbischof Bruno IV. vergabt siebenzehn Hofstätten in der Nähe seines »Pomerium's» und seines Palatiums gegen einen Hofzins, in Pfeffer und Zimmet bestehend*²⁾. 1205—1208.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Bruno . . . (sic) . . . Coloniensis ecclesie electus omnibus Christi fidelibus. Ne geste

¹⁾ I «*Geschichte der Stadt Köln*», I, 301 i Anm. henvises vel til «*Quellen*» etc. I, 34, hvor intet saadant er at finde (ligesom der i samme Anm. S. 301 staar VII isteden for XVII), men heldigvis viser Anm. til Quellen 2, 34, at det er der, Henvisningen er at søge, hvilket ej saa lige kunde vides, da Martinsklostret aldeles ikke nævnes i «*Quellen*» 2, 34, og der hersker megen Skjødsløshed i «*Geschichte*» med Hensyn til Henvisninger. Saaledes, for kun at nævne noget hidhørende, anføres Pertz's Udgave af Krøniken at staa i Mon. Germ. hist. baade 3, 170 (hvor der findes noget af en ganske anden Art) og 2, 214; Legipontius, der uden Grund er fremhævet saa stærkt, kaldes ogsaa Legepontius, etc. Ja selve Kölns romerske Navn er i Afsnittet derom først i «*Geschichte*» bestandig givet ved «*Colonia Agrippensis*», og endelig ej før i Indholdslisten rettet til det rigtige «*Colonia Agrippinensis*».

²⁾ »Diese Urkunde ist erst jüngst von Herrn Lacomblet bei der Repertorisierung des Archivs der Abtei St. Martin aufgefunden worden. Sie ist sehr beschädigt und erloschen; einzelne Stellen sind gar nicht zu entziffern. Keines der beiden Cartulare von St. Martin thut dieser Urkunde Erwähnung. Auffällender Weise gibt die Urkunde fast wörtlich einen Satz aus dem bei Böhmer III. 344 abgedruckten, im eilften Jahrhundert geschriebenen «*Catalogus abbatum S. Martini*» wieder. Hier heisst es von Bruno I.: »idem Bruno nobis donauit septendecim areas secus pomerium nostrum et quasdam circa palacium suum sitas, quas cessimus hominibus nostris cum consensu eius«. Die Zeugen sprechen dafür, dass sie vom Erzbischof Bruno IV. ausgestellt ist. Auf der Rückseite steht in halb verblichener Schrift: »vetus noticia ratione cuius si lubet lege Mabillonium in monasteriorum historia ad saeculum IV. p. 7«.

rei noticia cum lapsu temporis euanescat et pereat, litterarum solet indicio uel uiuaci hominum testimonio confirmari. Hinc est quod ad cognicionem omnium tam presentium quam futurorum presentis pagine attestatione peruenire uolumus, nos consilio familiarium nostrorum XVII areas et dimidiam ante nostram electionem superedificatas siue non edificatas secus Pomerium nostrum et quasdam circa palatium nostrum sitas cecidisse hominibus, Henrico scilicet et vxori eius Udi, Gerardo et vxori Udilhildi, Godeschalco pistori et vxori eius Kunegundi, Volquino et vxori eius Ostechin, Waldeuino, Gerardo et vxori eius Hadewigi, Theoderico magistro curie et vxori eius Werinzin, Winrico et vxori eius Agnetin, Wilhelmo et vxori eius Aleydi, Euerardo et vxori eius Mathildi, Theoderico et vxori eius Gertrudi, Gertrudi uidue, Alberto et vxori eius Mathildi, Theoderico magistro curie et vxori eius Werindradi, Rudolfo et vxori eius Hadewigi, Sapienciae et Symoni filio eius, Theoderico et vxori eius Mathildi, Henrico et iutte vxori eius, iure censuali, ita ut annuatim in vigilia sancti Martini quilibet eorum piperis duarum marcarum . . (sic) . . et tantundem cymeti, quod uulgo punt dicitur, nobis persoluat. Statuimus eciam, ut remota in eos omni penitus exactione nec camerario nec aduocato nec alicui officialium nostrorum nec cuiquam omnino hominum aliquid iuris amplius impendat sed soluta pensione predicta sub nostra protectione publicum ius ciuile in causis ciuilibus propter areas edificatas suis habitis debita predictis si quid questionis de predictis areis uel edificiis superedificatis motum fuerit non nisi coram nobis uel eciam cui nos hoc commiserimus tractabitur. Si uero aliqua predictarum arearum siue superedificata siue non edificata uendi uel impignorari debet, coram ipsis sub eorum fiat testimonio. Preterea si aliqua predictarum arearum siue edificata siue non edificata alicui uenditur uel impignoratur, is qui eam emit uel in pignore accepit, in uniuersum ius supradictum totaliter succedat. huius rei testes sunt: Cunradus maior decanus. Herimannus prepositus s. Seuerini. Theodericus pre-

positus sanctorum apostolorum. Gerardus prepositus Carpenensis. Johannes de sancto Georgio. henricus notarius. Reinarus dapifer. Siegebertus mareschalcus. Henricus pincerna. Godefredus camerarius. Theodericus in Mulingassin. Henricus de witeriche. Theodericus de Erinporzin. Costin Parfus et frater eius Ricolfus. Ludewicus filius Theoderici. Herimannus Birklin. Franco de cornu.

Si uendi etiam contigerit aliqua illarum arearum, in vorehura dabitur punt piperis et tantum cimetus sancto Martino».

»Nach dem Original im Provincial-Archiv zu Düsseldorf».

Det synes næsten, som om *Ennen* i de tilføjede Ytringer gjør en Svingning til Gunst for Krøniken tilbage. Underligt vilde dette i det mindste ikke være, da det store, her nu gjengivne, Diplom, der skal være i Stand til at skyde den tilside, slet ikke nævner Martinsklostret. Dette er jo nemlig ingenlunde sket derved, at den omtalte Afgift skulde svares »in vigilia sancti Martini», da Mortensdag er en sædvanlig, ogsaa hos os endnu brugelig, Termin for visse Ydelser. Diplomets to sidste Ord »sancto Martino», hvis de ikke blot tilkjendegive den samme Tidstermin, kunne mulig hentydes paa Klostret (der som sagt ikke ellers er nævnt deri eller paa nogen Maade antydet), skjønt Ærkebiskoppen ellers kun taler om sig, saa de omhandlede Jordstykker kun stode under ham og skulde betale Afgift til ham, »nobis»; men denne Hentydning vilde i hvert Fald dog være meget usikker og meget utydelig, og kun kunne belyses ved Krøniken og den ældre diplomatriske Kilde, — thi en saadan gives. Under disse Omstændigheder synes det at være ganske i sin Orden, at, som *Ennen* udtrykkelig bemærker, »keines der beiden Cartulare von St. Martin thut dieser Urkunde Erwähnung», ikke at tale om, at der ingensteds i det hele Diplom nævnes enten Sted, eller Tid eller Dag, ihvorvel det er gjengivet »nach dem Original», ligesom *Ennen* da heller ikke meddeler noget om Sigiller derved, skjønt de ere Hovedsagen¹⁾. Vil man lade Diplomet,

¹⁾ Vidner ere derimod ikke aldeles nødvendige; et Bevis herpaa frembyder Lacomplets Urk. 1. 400, i Anm.

trods disse Mangler og trods denne Beskaffenhed, uden videre gjælde, saa er det dog langt fra, naar man ser *ret* til, at nogle Ord deri stemme »fast wörtlich» med nogle i Krøniken, — til Skade for denne.

Diplomet har:

»nos (Bruno IV., 1205—1208)
consilio familiarium nostrorum-
. . XVII areas et dimidiam ante
nostram electionem superedifi-
catas siue non edificatas secus
Pomerium nostrum et quasdam
circa palatium nostrum sitas
cessisse hominibus, Henrico«
etc.

Krøniken (til 1036) skriver:

»Idem Bruno (I. † 965) inter
alia — — nobis donavit — —
XVII areas secus pomerium no-
strum (o: NB. Klostrets) et quas-
dam circa palacium suum sitas,
quas cessimus hominibus no-
stris (o: Klostrets) cum con-
sensu eius».

Det vil strax ses, at »Pomerium nostrum» staar i meget forskjellig Betydning, idet man fra hver Side taler om sin; ligeledes taler Krøniken om »homines nostri», Diplomet kun om »homines»; og Krøniken nævner de blotte Jordstykker »areas», men Diplomet betegner dem som tildels »bebyggede», »superedificatas». Allerede herved synes Klosterkrøniken ikke at have laant fra Diplomet, men dette derimod at tilkjendegive en senere Tid. Et aldeles fuldstændigt Lys herover kaster den nys nævnte diplomatariske Kilde, som *Ennen* ikke har benyttet og ikke henvist til, men som dog findes i den af ham og Eckerts udgivne Samling af Quellen etc. 1. Bd. S. 465—66, nemlig et af Ærkebiskop Bruno den 1. (Broder til Kejser Otto) udstædt *virkeligt* Gavebrev til Martinsklostret (Diplomet af Bruno den 4. 1205—1208 er derimod *ikke* noget Gavebrev). Derved føres de meget omtalte 17 areæ — for her strax fortrinsvis at fremhæve dem paa Grund af den ufortjente Vægt, der er lagt paa dem, ihvorvel de kun ere en lille Del af det, som Bruno den 1stes Gavebrev omhandler, og en Ubetydelighed iblandt det, som Klostret navnlig senere besad — tilbage som komne til Klostret som Ejendom 959. Det Parti af dette Gavebrev, der her i den Hen-seende nærmest kommer i Betragtning, lyder som følger:

»Bruno . . . experientes, monachos de monasterio seti Martini, quod extra muros ciuitatis Colonie super Renum fluuium constructum est, religioni diuine sub uenerabili fratre nostro Bertholdo abbate famulantes, minus sufficienter . . . habuisse, . . . in usus eorum transfundimus, domum quoque meam in platea uizechini et areas XVII. secus pomerium dicti monasterii (ganske svarende til Krønikens »nostrum» her, men ikke til »nostrum» i Dipl. 1205—08, da Bruno den 4. der taler om *sin* »pomerium») cum septem mancipiis eorum usui remitto, quorum hec sunt nomina Uenizo etc. . . . Acta sunt hec publice in pretitulato monasterio tertio idus nouembris anno DCCCCL nono, indictione secunda, Ottone imperatore augusto uicesimo quarto regnante feliciter« (c: 11. Nov. 959).

Sammenhængen, der ikke kan udbringes ved Hjælp af Diplomet 1205—08, er følgende denne: Bruno den 1. giver 959 til Martinsklostret iblandt mere 17 areæ, beliggende tæt ved Klostret, tilligemed 7 Vornede; Klosterkrøniken, endende i Aaret 1036, anfører ikke alle Brunos Gaver, idet den derom bruger Udtrykket »donavit nobis inter alia pietatis studia», men de ovennævnte 17, beliggende tæt ved Klostret, anføres betegnede nøjagtig paa samme Maade som i Gavebrevet, og desuden nogle flere ved Biskopsgaarden, og der føjes til, at »vi (i Klostret)« have overladt dem til »vore Folk», (»mancipia» vistnok, som gjorde Tjeneste af ringere Art for Klostret) med Brunos Tilladelse; i Løbet af to Aarhundreder ere disse Jordstykker for en Del blevne bebyggede og beboede af mange Familier, hvilke ere komne i et løsere Forhold til Klostret som et Slags Fæstere, — og endelig overdrager Bruno den 4. i det ovenfor meddelte og beskrevne Diplom 1205—08, der er et Slags Arvefæstebrev, til de daværende Aaboer disse 17 Pladser tilligemed de andre lignende, ubestemt angivne (hvilke *alle* dog i det nysnævnte Diplom afvigende angives at være beliggende tæt ved Bispegaarden), og dette sker uden at Klostret i den Anledning hverken spørges eller nævnes, kun efter Raadførsel af Ærkebiskoppen med hans nærmeste, og

Aaboerne betegnes da ogsaa kun som saadanne, simpelt hen som »homines«, ikke som »nostri«, ligesom de ogsaa kun skulde svare aarlig Afgift til Bispestolen. Det er saaledes langtfra, at Diplomet 1205—08 er det oprindelige for denne Gjenstands Vedkommende, tværtimod er det just det afsluttende, og man kan kun ret forstaa det ved Hjælp af Gavebrevet 959, der er det første, ligesom Krøniken det mellemliggende Led i denne Række, hvori hint Diplom nødvendigvis blot har den yngste og sidste Plads.

3). At Martinsklostrets Krønike har kunnet frigjøres for den imod samme rettede Antastelse, skyldes imidlertid ikke blot det tilfældige Held, at Dipl. fra 959 er blevet bevaret, — den mangler heller ikke ellers understøttende og bekræftende Vidnesbyrd. Af disse er der i det hele mange; paa et eneste Sted (for her foreløbig kun at omhandle dette) saa mange, at af de første 21 *Diplomer* i »Quellen zur Geschichte der Stadt Köln«, omfattende Tidsrummet 844—1022, angaa endog hele 9 (og deriblandt det ældste i Samlingen fra 844) ligefrem Martinsklostret; *Ennen*, den ene af Udgifterne, der fejlagtig greb og anvendte Dipl. 1205—1208, har dog derved ikke benyttet og ikke henvist til noget iblandt hine. *Det vigtigste af deres Indhold* maa derfor her kortelig omhandles. Det vil erindres, at Krøniken anførte Ærkebiskop Bruno den 1^s Gaver til Klostret dels som hidrørende fra hans Testament, dels som skjænkede i hans levende Live. Disse ere allerede betragtede i Anledning af Dipl. 959. I Testamentet hedder det: — — »Sancto Andreae librae triginta, pallia quatuor, totidem vasa, candelabra duo, fratribus librae sex; beato Elifio martyri, sancto Martino confessori conferatur tantundem, praedium praeterea Solagon per precariam nostrae ecclesiae adquisitum«. Aldeles nøjagtig de samme Ord, og kun disse og endog i selvsamme Orden, forefindes i Krøniken, jvfr. S. 167, og de maa derfor nødvendig være grundede paa Testamentet

selv. Dette er imidlertid nu, saavidt vides, ikke mere til¹⁾, ja man har ikke engang nogen Kundskab derom fra Køl'n selv eller fra alt det, som der er bevaret; det er os kun opbevaret i *Rutogeri vita Brunonis* (1^{mi}), skrevet endnu i 10. Aarhundrede (og udgivet af Pertz i *Monum. Germ. hist.* Tom. 4. (p. 274). Men i Køl'n findes heller ikke engang nogen Codex af denne saa gamle og vigtige Levnetsbeskrivelse, thi Hovedcodex, hvorefter Pertz har udgivet, er i *Wolfenbüttel*, og ellers findes der Haandskrifter deraf i *Brüssel*. — Til dette Vidnesbyrd med Hensyn til hvad der vedkommer Bruno den 1., kommer dernæst et lignende og forsaavidt endnu større med Hensyn til det, der angaar Ærkebiskop Evergerus. Han var efter Bruno den 1. Klosters største Velgjører, i *Krøniken* ere da ogsaa hans Gaver anførte forholdsvis vidtløftig, — og ligeledes i fuldkommen Overensstemmelse med de Ord, han selv har betjent sig af. Gavebrevet fra ham (bevaret in originali, skjønt det er fra Aar 989) lyder i *Quell.* 1, 472-73 saaledes:

»In nomine domini nostri Jesu Christi. Omnium auribus patescat tam presentium quam futurorum, quomodo ego Evergerus diuina miseratione coloniensium archiepiscopus fauente et consentiente serenissimo tertio Ottone imperatore ad monasterium scti. martini in usus monachorum ibidem deo famulantium curtes dominicatas in *Rodenkyrichon* et *fliterthe* cum piscatione reni in tractibus et iusticia, que dicitur *ban*, pro remedio anime mee condonauit, insuper quidquid in uillis *uicershaim* et *Ascha* habebam, funditus mancipauit. Ecclesias quoque tres, in *Svllere* et aliam de *vvisse*, tertiam in *fliterthe*. Insuper in urbe *Coloniensi* macellum omne et areas a porta frumenti usque ad occidentalem murum ciuitatis et iterum a porta fori usque ad murum reni dedi. Ad leuigandam predicti monasterii maxi-

¹⁾ Det er mindre korrekt, naar *Ennen* i »*Quellen*» etc. har indført Brunos Testament ligefrem som Diplom, som om det var til som særskilt Dokument. Vel er der rigtig henvist til *Mon. hist. Germ., Scriptt.*, men uden Oplysning om, at Testamentet kun forekommer der som Bestanddel af *vita Brunonis*.

mam paupertatem et fratrum inopiam curtem meam dominicam in vinninge cum quindecim mansibus et quicquid terre uel uinearum ibi habui sancto martino et predictis fratribus condonavi ac decimam huius curtis, que pertinebat ad monasterium sancti Uictoris cum parte nostre decime, que in renso fuit, commutavi et sic totum fratribus aptavi. Et ut hec in perpetuum tenaciter hererent et absque ulla contradictione inconuulsa permanerent, sub anathematis timore stabiliui. Si quis de his supradictis absque consensu abbatis pretitulati se intromiserit et elemosinam irritam fecerit, eterne dampnationi se mancipandum sciat, nisi salubriter peniteat.

Actum colonie feliciter dominice incarnationis anno DCCCCLXXX nono indictione secunda».

Hele dette Gavebrev er, som en løselig Sammenholdelse med Krønikens Text strax vil vise, fuldstændig og tillige nøjagtig optaget i denne¹⁾. Af Ærkebiskop Heribert, som i Krøniken berettes at have stadfæstet Evergeri store Gaver, haves virkelig ogsaa et saadant Diplom fra 11. Nov. 1022. Endog Smaatræk findes overensstemmende i Krøniken og i Diplomerne; et fra det nysnævnte forskjelligt Diplom af Heribert fra samme Aar (1022) har saaledes: »ob dilectionem antecessoris nostri b. m. archipresulis Euergeri ad monasterium sancti Martini, quod ipse admodum dilexit», etc., hvilket ganske svarer til hvad der af det foregaaende er noksom bekjendt om Evergeri Forhold til Klostret; Krøniken siger om Abbed Helias, den sidste der i samme er omtalt, at han var »beato Heriberto valde carus», hvilket ligeledes svarer til Udtrykket om ham i et tredje Diplom af denne Ærkebiskop fra 1022.

Fremdeles skal endnu nævnes, at et fuldstændig bevaret Pavebrev af 891 er foranlediget ved den Ødelæggelse, der var overgaaet Staden Køln, dens Kirker osv. (ved Normannerne), — den samme Ødelæggelse, som i Anledning af Martinsklostret er

¹⁾ Der haves 2 Gavebreve af Evergerus til Klostret fra samme Aar, et mindre nemlig og et større, hvorved hint er blevet overflødig. Det, som Krøniken har meddelt, er ganske rigtig det større og gjældende.

omtalt under Abbed Gotfred, der tiltraad 882. Og ligeledes, at Ærkebiskopperne Heynianus, Wilibertus, Herimannus, Warinus, Piligrinus, alle forekomme i de oftnævnte Diplomer, dels saaledes at saadanne ere udstødte af dem, dels saaledes at de selv paa en eller anden Maade ere omtalte. Til Diplomet fra 844 svarer — *endelig* — Krønikens Efterretning om ham som Abbed og Biskop, og alle de hidtil bekjendte kønske Diplomer, der tilhøre det i Krøniken behandlede Tidsrum, følge saaledes denne trolig *opad*, saa langt de naa, thi det fra 844 er det ældste. Men ved denne Efterretning, og ved Meddelelsen om Normannernes Indfald, og end mere ved den, der angaar Begivenhederne under Abbed Herbod, føres man af Krøniken ud over det blot stedlige — hvorpaa her ufrivillig saa megen Opmærksomhed, paa Grund nemlig af de Enneske Fejlgreb, har maattet anvendes — og ind paa det større, almindelige kirkehistoriske og historiske Omraade, hvilket ogsaa noget nærmere maa betragtes.

Hovedbegivenhederne i Abbed Herbods Tid vare: Klostrets Ødelæggelse og Gjenoprettelse og hvad dertil slutter sig. Med Hensyn til dem er dets Krønike en Kilde, og ved Siden af dem ligeledes for de særskilte (med hine ej just i Forbindelse staaende) Efterretninger om Abbed Wicterpus og Ærkebiskop Heynianus. Disse Hovedefterretninger staa hver for sig i samme Forhold til Krøniken, og i den Henseende støtte og belyse de samlede middelbart hverandre. Derfor maa de helst betragtes under et.

Hvad *Heynianus* angaar, da findes hans Navn ikke i de fra ældre Tid overleverede Fortegnelser over de kønske Ærkebisper; der er tværtimod — hvor besynderligt det end kan synes — en usikker eller tom Plads for Tidsrummet c. 842—849, og ligeledes i den omstændeligere, nu endelig ved Eckertz udgivne, »*chronica presulum et archiepiscoporum Coloniensium*». Kun en yngre kønsk Kilde nævner en »Hilduinus» fra den Tid, og der findes ogsaa en fjærn Antydning af et Navn »Heynidus». Opmærksomheden er imidlertid blevet ganske afledt derfra ved den Meddelelse fra selve det 9. Aarhundrede i Remberti vita Ans-

garii cap. 20, at »sedes Coloniensis» i den nævnte Tid, eller omtrent i den Tid, var »absque benedictione episcopali», der lige efter Ordene er blevet forstaaet i strængeste Forstand saaledes, at det kølnske Ærkesæde da var aldeles uden Biskop.

Paa den Maade har ogsaa vor *Langebek* taget dette Udtryk i sine iøvrigt saa værdifulde Anmærkninger til vita Ansgarii (i 1. Tome af »Scriptores rerum Danicarum», p. 466), og slet ikke indladt sig paa Muligheden af »Heynidus», der synes endog at have været ham ganske ubekjendt). *Pertz* gjorde omtrent det samme, idet han uden nærmere Undersøgelse saa ganske underordnede Klosterkrønikens Udsagn under det almindelig antagne, at han endog ved Udgaven af denne (jfr. S. 167) ved Heyniani Navn tilføjede nedenunder som Anmærkning »Hilduinus?»; dette betegner noksom hans Standpunkt i den Henseende, (hvilket var paa det nærmeste det samme, hvorpaa O. Legipontius i dette, især i Köln, saa meget behandlede Spørgsmaal havde stillet sig), og dengang var det ovenfor anførte Diplom fra 844, der nævner Heynianus som »episcopus & abba», ej trykt. Nu kan ingen sige, at Krønikens enestaaende Meddelelse om ham var urigtig. Men lige saa vist som dette er, lige saa vist er det, at man altsaa har gjort Klosterkrøniken Uret, thi det kan ingensinde hverken ventes eller forlanges, at der altid skal være et Diplom tilstæde for enhver Efterretning, og allermindst naar en saadan gaar langt tilbage i Tiden, — Diplomet fra 844 er da ogsaa, som allerede nævnt, det ældste kølnske i Samlingen af »Quellen».

Det er og bliver et glimrende Vidnesbyrd for Krøniken, at den *alene* fremfor enhver anden lignende Kilde har opbevaret den sikre, for hin Tids Kirkehistorie vigtige, Kundskab om Heynianus. Den tilvejebringer baade Fasthed i et Punkt, hvor man før famlede, og forklarer et utydeligt Udsagn i den Samtiden ellers saa belysende »vita Ansgarii». For Nordens Historie er denne uundværlig, og selv den rette Forstaaelse af Ordene, at den kølnske Kirkeprovinds da var uden »benedictio episcopalis» (d: at sammes Indehaver manglede »Pallium» eller en anden

Formalitet fra Pavestolens Side, saa han ikke var i fuld Besiddelse af hele den kanoniske Myndighed, der ellers tilkom ham), har sin Betydning med Hensyn til Norden. En Følge tildels af, at der c. 842—849 (paa Grund nærmest af Forvirringen i det tyske Rige) manglede de kølnske Ærkebiskopper noget i Magt, blev nemlig, at Bremens Stift og Hamborgs Stift forenedes til et, med Sæde i Bremen; og denne Forening indvirkede igjen i Tiden paa, at Norden unddroges det Bremenske Primat og fik sit eget indenfor sine egne Grændser til stor, maaske ikke noksom fremhævet, Baade saavel indad til som udad til. — Da Forholdet med Krønikens Efterretning om Heynianus er saaledes beskaffent, vil vistnok ingen tage i Betænkning at skjænke dens Meddelelse om Klosters Ødelæggelse ved Normanner, da *han* var Abbed, fuld Tillid, — enestaaende er Meddelelsen, men det var noget, man i Klostret (mens det andensteds let fortrængtes af andre Begivenheder) ikke kunde andet end vide og ikke kunde andet end erindre, og der er derved ydet et Bevis for, hvad denne Krønike i al sin Korthed er i Stand til at give af stedlige, ellers ikke bevarede, og dog indgribende Efterretninger, og hvorledes det, den giver, hævder sig.

I den største Del af det 9. Aarhundrede gjorde iøvrigt saakaldte Normanner idelige Indfald i de her paagjældende Lande og Egne, hvorom der ved de enkelte Aar er tilvejebragt omstændelig og begrundet Oplysning i *Langebeks »chronologia Ans-gariana»*, (om 842—49 i Tom. 1. af Scriptt. rer. Danic. 524-35).

At *Wicterpus* døde 756 og var »Episcopus et Abba S. Martini» beretter en gammel Kilde (*Annales Petaviani* i *Monum. hist. germ.* 3. 170), dog uden nærmere Angivelse af Stedet eller Stederne. Det er allerede forlængst oplyst af Aven-tinus († 1534), at hans Bispesæde var i Regensburg, og dog er man vedblevet med at kalde ham »Turonensis» (St. Martinus havde nemlig hjemme i Tours, og derfra er den Dyrkelse ud-gaaet, som er knyttet til dette Navn), og saaledes (jfr. S. 166) endnu Pertz, altsaa ligeledes her uden nogensomhelst Under-

søgelse. Hvor han havde været Abbed, var derimod ingensteds opbevaret, hvilket vel ved første Øjekast kan synes ubetydeligt, men det er dog ingenlunde Tilfælde; det afstedkommer selvfølgelig Forvirring, naar et Navn savnes, hvor det hører til, eller indbringes paa urigtigt Sted, og her gjælder det desuden om et vigtigt og ærverdigt Navn¹⁾. Imidlertid havde dog *Pagi* i sin righoldige »*Critica in universos annales ecclesiasticos Baronii*», Tom. 3 (1705) pag. 302 anende ytret: »*liquet abbatiam S. Martini, quam rexit (Wicterpus) . . saltem extra Germaniam quærendam non esse*». Hvad *Pagi* saaledes anende forudsaa og forsaavidt paaviste, er endelig blevet opklaret — igjen et Exempel paa, hvor langsomt det ogsaa ved saadanne Ting gaar, inden det rigtige kan tilvejebringes, og hvorledes det sande ofte kan skjule sig eller lades uændset — ved Klosterkrøniken, som her omhandles. Denne har derved atter afgivet noget, som hidtil savnedes, og hævded sig som Kilde af større Betydning, end dens Korthed lader formode.

Krønikens enestaaende og vigtige Efterretninger om Heynianus og Wicterpus ere her af stor Vigtighed, fordi de, hvor meget de end monne prøves, afgive saa sikre Bidrag til sammes Vurdering og Værd, og derfra kan nu med større Fasthed gjøres Overgang til det, der berettes om *Klostrets Ødelæggelse*, hvilket her har en umiddelbar Interesse. Aaret 778 angives bestemt som det, hvori denne Hovedbegivenhed skete. At der i dette Aar gjordes et stort Indfald, ikke af Normanner, men af Saxerne i

¹⁾ De ovennævnte Annaler meddele, at han blev meget gammel, og dog »*usque ad id tempus (sedebat) propria manu scribens libros*»; endnu *Aventinus* forefandt (Ann. Bojorum, ed. 1615, p. 162) i Regensburg i St. Emmerans Kirke en »*libellus — — adeo vetustis litterarum notis scriptus in membranis, ut mihi de integro in litterarium pistrinum redeundum et elementorum figuræ condiscendæ fuerint*», og med den Slutningstilføjelse: »*Scripsi ego ipse. Whichterbus — — episcopus, iam senex, puto nonagenarius aut supra, dolentibus membris et caliginantibus oculis*». Meget litterær Virksomhed fandt Sted, som ej umiddelbart er kommet Efterverdenen tilgode.

det frankiske Rige og navnlig i Kølns Omegn, derom haves et sikkert Vidnesbyrd i de samtidige, efter *Einhards* benævnte, *Annaler*. Efterat der nemlig i disse er fortalt om Karl den stores Fraværelse og Uheld i Spanien¹⁾, hedder det:

»Interea Saxones velut occasionem nacti sumptis armis ad Rhenum usque profecti sunt. Sed quum amnem (o: Rhinen) traicere non possent, quicquid a Duicia (o: Deutz nu) civitate usque ad fluenta Mosellæ vicorum villarumque fuit, ferro et igne depopulati sunt, pari modo sacra profanaque pessumdata — — —, ut liquido appareat, eos non prædandi (som Normannerne) sed ultionis exercendæ gratia Francorum terminos introisse».

Beskrivelsen er saa klar, at det ligesom ses tydelig, hvorledes Saxerne ere trængte frem, — enkelte Steder nævnes ikke, altsaa heller ikke Martinsklostret, hvilket (vel at mærke) dengang, og længe efter, ikke endnu laa landfast med Staden Køln, men paa Øen i Rhinen udfor Deutz. Derved have de ødelæggende Fjænder (mens Køln gik fri) kunnet naa til Klostret og lade det faa samme Skjæbne som Deutz. Efterretningen herom findes ikke optegnet andensteds end i Klosterkrøniken, ligesaa lidt som de tvende nys omhandlede vigtige Meddelelser. Af indgribende Betydning for Klostret blev jo ogsaa denne Ødelæggelse, da den medførte en Gjenoprettelse paa en meget fremtrædende Maade.

Paa denne Maade er Vejen endelig banet til at kunne gaa over til at tale om »Olgerus dux Daniæ», i Anledning af at han efter Krønikens Udsagn gjenoprettede Klostret med Understøttelse af Karl den store. Dette er her Hovedsagen — ligesom de andre særegne, med Martinsklostrets hele Tilværelse saa bestemt sammenhængende Oplysninger, som dets egen Krønike har bevaret, hver for sig kunne gjøres til Gjenstand for Undersøgelse —

¹⁾ *Pagi* udtaler sig herom (*Critica in annal. eccl. Baronii* 3, 354) paa følgende Maade: »Hæc fuit infausta Francis ad Roscidam vallem, vulgo Roncevaux, pugna, quam tantopere prædicant Hispani. Militum ac procerum ipsorum in ultimo agmine pugnantium nequæ cladem neque nomina dissimulat Eginhardus».

og i dette Øjemed ere de imod Krøniken ved et fejlagtigt Greb gjorte Indvendinger bortryddede, Samstemningen imellem denne og hvad der er bevaret af kølske Diplomer omstændelig paa- vist, og Forklaring tilvejebragt om, at Krøniken har værdifulde Meddelelser, som *kun* der kunne søges. Af samme Beskaffenhed er Efterretningen om Olgerus, da den staar i den nøjeste og inderligste Forbindelse med alt det ovenanførte, og desuden ogsaa har sine særskilte Vidnesbyrd.

Den her ofte paaberaabte kølske Samling af »Quellen«, der indeholder saa mange Diplomer om Monasterium St. Martini, har ikke noget ældre end Aar 844¹⁾, og hvor bekvemt det end vilde være, om den paa samme Maade gik længere opad, saa er det dog *ikke* nødvendigt. Andre Kildeefterretninger haves, der ad anden Vej ere bevarede og derved ogsaa have sin særegne Betydning. Saadanne findes nemlig dels sammen med Beretninger om Begivenhederne i Almindelighed i de paagjældende Landskaber og Egne, dels ligesom trædende frem gennem Prøvelsens og Tidens Sigtning. »*Chronicon magnum Belgicum*» bliver først at nævne, som endnu tilhørende Middelalderen. En Neusser Canonicus samlede og skrev den omtr. 1475, med Be-

¹⁾ *Lacomblets* Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins 1. Bd. (1840) yder egentlig *ikke* nu noget Bidrag til at bedømme og vurdere Martinskrøniken, da han kun har meddelt faa af Klosters Diplomer; — undertiden er dog et Klosterdiplomatarium helt bevaret, men det er vistnok en stor Sjældenhed, at et Kloster har sine Diplomer fuldstændige, saaledes som Benediktiner-Stiftet Kremsmünster har sine lige fra og med Stiftelsesdiplomet 777, (Samlingen er nu omhyggelig udgivet som saadan af *Hagn* 1852). Hvor stor og rig *Lacomblets* 1. Bd. end er iøvrigt, vil man dog deri forgjæves søge Oplysning om mange Gjenstande, som man skulde synes, der maa have været noget Diplom om. Man vil saaledes f. Ex. der ikke finde noget om Kejser Karls Kapellan Hildebaldus, som blev Ærkebiskop i Köln og stiftede en endnu ikke ganske forsvunden Bogsamling der (jfr. *Hartzheims* Catalogus codd. Mss. Colon. 1752); — og heller ikke nogen af de mange Abbeder i Martinsklostret, som dets Krønike har bevaret Erindringen om, (og som selv Marianus Scotus [o: fra Irland], † 1086, der dog havde været i selve dette Kloster en Tid og efterlod et stort historisk Værk, ikke har (jfr. S. 196).

nyttelse (ligesom vor Petrus Olai i sin Danmarks Krønike i Scriptt. rer. Danic.) af mange og gamle Kilder, navnlig dog »ex chronicis Coloniensibus«. Denne store Chronicon, der saaledes derfra har mange vigtige Efterretninger, som ellers vilde være tabte, har ved Aar 799: »Ogerus dux de Danamarchia, princeps christianissimus floruit«, (i Pistorii scriptores rerum Germanicarum ed. Struve, Tom. 3, 1726, p. 45), og sammesteds 3. 51 beretter den: »S. Leonem papam consecrasse ecclesiam S. Martini in Auroto, ecclesiam S. Stephani in Hoyo et ecclesiam S. Mariæ Tungrensis, quæ olim fuerat destructa per Hunnos, in qua Ogerius, dux Danamarchiæ, qui eam reædificavit, constituit viginti canonicos«. — *En anden kirkelig Forfatter, Barthol. Fisen*, der vel er yngre († 1649), men derimod i sin »Historiarum ecclesiæ Leodiensis (han var selv fra Lüttich) partes duæ« leverede et selvstændigere og vigtigt Værk, giver (pag. 110 i pars 1. »ab ipso autore aucta atque recognita« — pars 2. er »posthuma«) ved Aaret 814 en ny, men lignende Efterretning om Olgerus. »Magno parenti (Karolo) successit in imperium pius filius, nomine Ludovicus, fortitudine, sapientiaque minor fortasse, non pietate. Imperium vix obtinuerat, animum adjecit ad loca sacra vel exstruenda, vel jam exstructa novis operibus exornanda. Legis vim quamdam habent principum exempla, Procerum multos incessit cupido sequendi imperatoris, in primis Walcandum episcopum Leodiensem, atque etiam, si diis placet, Ogerum Danum, illum fabellis vernaculis decantatum heroem. Cujus quidem opes in Leodico magnas, operaque præclara, nostratium scriptorum nonnulli declamitant et extollunt supra veri similitudinem. His ego calamum immorari nolo. Quod tamen ad institutam narrationem faciat, non ita a vero alienum: Avroti non procul amne Mosa, in urbis conspectu condidisse fertur curiale templum S. Martini¹⁾, (jfr. her

¹⁾ Det er meget at lægge Mærke til, at denne Kirke, som Olgerus her berettes at have bygget, ogsaa er helliget St. Martinus; vistnok er det ikke tilfældigt. (Ogsaa kan det herved erindres, at *Alcuin* tilsidst var Forstander for St. Martins Abbediets Skole i Tours, hvilken han selv havde stiftet).

strax ovenfor) quod hodie S. Veronæ nuncupamus. En antiquissimam (si quidem id verum est) curialium omnium ædem, cujus meminerint scriptores. Quid? inquires. Ergone totos centum annos Leodii nullum fuit curialium commune? Fuit, nec dubitare fas est. Antiquissimum enim illud est universæ ecclesiæ nascentis institutum». Det er tydeligt, at Forfatteren ikke blindt hen meddeler, hvad han har forefundet om denne fremmede »fabellis vernaculis decantatus heros», men at han — ligesom imod sin Villie — ikke har kunnet andet, da navnlig den ældste Efterretning om »templa curialia» knyttede sig til denne »heros», skjønt der ellers vel var Anledning til at vænte saadant fra en forudgaaende Tid¹).

Et fuldstændigt Analogon til Krønikens Beretning om Klosters Gjenoprettelse er, hvad den ligeledes meddeler om dettes derved

¹) De kölnske Historikere, som efter Legipontius (jfr. S. 175) fortrinsvis have befattet sig med Martinsklostret, ere — foruden *Forst*, der, som erfarene Kjender (og altsaa ikke tilfældigvis) nærmest foraarsagede, at Krøniken blev optaget i *Mon. Germ. hist.* — *Fr. Cramer* (jfr. S. 171) og *Heuser*, af hvem haves en lille, virkelig »præclara dissertatio», nemlig »Die ersten Zeiten der Abtei St. Martin zu Köln» (i *Kölnische Blätter* 1861). Begge have bestemt udtalt sig om Otgerus og begges Ord skulle derfor her anføres. Cramer erklærer: »Quidquid de facinoribus, quæ de eodem circumferuntur, vel potius falso eidem tribuuntur, fuerit, saltem nondum habeo sufficientem causam negandi, quod revera exstiterit vir quidam illustris, nomine Otgerus, Daniæ Dux, qui monasterium S. Martini restaurasse dicitur». Siden dette skreves i forrige Aarhundrede har Kilden, Klosterkrøniken, ved at udgives vundet almindelig Anerkjendelse, saa Heuser, der har skrevet saa nylig, med Frejdighed kunde sige: »Die Notiz über die Herstellung versetzt uns mitten unter die Helden der karolingischen Zeit. »Das Kloster wurde wieder aufgebaut durch Otger, Herzog von Dänemark, unter Beihülfe Kaiser Karls des grossen» (so das Fragment bei Pertz). Einer der gewaltigsten Kampfgenossen des grossen Karls begegnet uns also hier als Wohlthäter des Klosters, und in einer Beziehung zu Köln, Ogier, dessen Namen so berühmt war, dass er später von der poetischen Sage zu einem der Paladine des grossen Karls gemacht und so, von allen Dichtern der Karlssage gefeiert, auch jetzt noch jedem Kinde — — bekannt ist. Die Geschichte weiss von diesem tapfern Helden freilich weniger, als Turpin, um so erfreulicher ist diese Bereicherung der ihn betreffenden Nachrichten».

foranledigede *ny Altres Indvielse af Paven selv, Leo den 3.* Herved afsluttes nemlig egentlig først hvad der vedkommer Gjenoprettelsen, thi før dette var sket, var der ikke raadet Bod paa den indtraadte store Forstyrrelse og Vanhelligelse. Som tidligere bestandig, saaledes er det ogsaa her Tilfælde, at Krønikens Efterretninger andenstedsfra belyses. Det vides fra flere Sider bestemt, at Leo den 3. to Gange besøgte Rbinlandene, nemlig 799 og (803) 804, og navnlig om sidstnævnte Besøg, der snarest er det paagjældende, er der berettet i de saakaldte Einhardske Annaler¹⁾. At Paven selv foretog Indvielsen i Martinsklostret, vidner baade om dettes Betydning og tillige om, hvor stor Ødelæggelsen og hvor omfattende Gjenoprettelsen havde været, og vistnok ogsaa om, at denne var foranstaltet af meget højtstaaende Mænd. Det er ogsaa herved at erindre, at det var denne Pave, som kronede Karl den store, og at Pavestolen igjen skyldte ham saa meget. Vel kunde det synes, at Krønikens »consecrata sunt altaria a beato Leone papa» var noget mindre væsentligt²⁾, og dog er der intet, der saaledes som denne overordentlige Indvielse uvil-

¹⁾ Det i »Quellen» etc. 1. 456 indførte Pavebrev fra 891 viser tydelig, at meget i disse Egne støttede sig til denne Pave Leos Privilegier og Foranstaltninger, og at mange kirkelige Ting vare der at henføre til »tempus Karoli magni quondam imperatoris».

²⁾ *Kessel* har i *Antiq. monast. S. Martini* p. 131 iblandt andet bevaret følgende mærkelige Meddelelse om, hvorledes Mindet om Leo, der selv var Benediktiner og blev »sanctus», steds vedblev at leve i Klostret. »*Christianus Forst* Ord. S. Benedicti, qui ineunte hoc saeculo de dilucidanda Monasterii S. Martini historia meritis est, hanc *traditionem domesticam* posteritati transmisit: »S. Leo papa 3. templo S. Martini fontem baptismalem donavit, quæ *usque hodie* cernitur, voluitque idem papa parochorum functionem cænobitis incumbere, ut fideles intra insulæ circuitum commorantes securum ad ea, quæ animarum salus requirit, haberent accessum». Dette berettes efter Forst's haandskrevne Efterladenskaber, og derved har det Vægt, da Forst nøje kjendte og værnede om Klostrets gamle historiske Kilder. En saadan tusindaarig Erindring kan vistnok synes paa-faldende i Lande, hvor Klosterstiftelserne for Aarhundreder siden ere forsvundne, men, naar man kjender noget nærmere til dem og deres mange gode Sider, vil man let kunne forstaa og vide, at slig Erindring baade var mulig og virkelig. Det her anførte Exempel er ogsaa ingenlunde enestaaende.

kaarlig falder sammen med Karl den stores Deltagelse i Klosters Stiftelse paany, men denne var jo igjen betinget af og fandt *kun* Sted paa Grund af, at hans tro Mand »Olgerus dux Daniae» var den egentlige Restaurator¹⁾.

¹⁾ Det berøres her, strax i Begyndelsen, at den egentlige Kjerne i Klosterkrønikens Efterretning om »Olgerus» strængt taget ikke var ny, men bekendt (1829) allerede i henved 300 Aar. *Gasp. Bruschi* der paapegede Værk er hans »Monasterium Germaniæ præcipuorum ac maxime illustrium Centuria prima», som udkom 1551 (i Ingolstadt, fol.), hvor der paa Blad 121 gives følgende mærkelige Meddelelse: »S. Martini Coloniense monasterium Benedictinæ professionis magnificum, in insulis Rheni olim, hodie non procul a Rheno intra urbis mænia situm: fundatum legitur primum ab Odgero potentissimo Daciæ duce: tandem uero reparatum et auctum, post primamque eius euerisionem quasi de nouo instauratum, annum Christi circiter 986 sub imperatore Othone tertio, ab Euergero Archiepiscopo Coloniensi S. Heriberti antecessore. Eius loci talis mihi superiore anno (cum Coloniæ essem) exhibitus et ab ipso abbate (Balthasar Tungrus var hans Navn) communicatus est catalogus» (abbatum), »1 Mimbrinus, 2. Chilianus, 3. Helias» etc. — Hvad »*legitur*» antyder, om det er en blot skrevet eller allerede dengang trykt Kilde, kan nu næppe vides. Det er imidlertid strax klart, at der ikke herved er sigtet til Klosterkrøniken, og ligeledes, at der maa menes en Kilde, som ikke er af en saa »primitiv» Beskaffenhed som Krøniken, — dette fremgaar nødvendigvis alene af den Omstændighed, at Krøniken har ikke mindre end 14 Abbeder før »1. Mimbrinus». Udsagnet »S. Martini Coloniense monasterium — — — fundatum legitur primum ab Odgero potentissimo Daciæ duce» er *altsaa* hentet fra en fra Krøniken aldeles forskjellig Kilde, og er et *særskilt* ad anden Vej bevaret Vidnesbyrd. Dets Værdi kan ikke andet end faa forøget Vægt ved Stedet, hvor samme er opbevaret. Thi *Bruschii* ovennævnte Værk, der skattedes højt af Samtiden og Eftertiden, er bygget paa vidtløftige Undersøgelser i Bibliotheker og Arkiver af alt, hvad der kunde findes til Æmnets Oplysning, og indeholder vistnok hvad der dengang kunde bringes tilveje; — det blev da ogsaa i det følgende Aarhundrede stærkt benyttet af *Aub. Miræus* i hans vigtige, meget diplomatariske, Værker, og navnlig gik hvad *Bruschius* har om Benediktinerne — for her ej at gaa videre end til dem — over i Miræi »Origines Benedictinorum» (1614), — det om Martinsklostrets Stiftelse endog ordret og uden nogen Bemærkning eller noget Tillæg. (Desuden udkom en 2den Udgave af *Bruschii Monasteria* i Aaret 1682, og sammes Centuria 2da udgaves fra Wien 1692 af D. Nessel. Sidstnævnte Skrift tilligemed Miræi origines Benedictinæ m. m. optoges endelig igjen i 18. Aarhundrede i *Mich. Kuens* »Collectio scriptorum rerum historico — monastico — ecclesiasticarum variorum religionum ordinum», Tom. 1—2, Ulm 1755—56, fol.). Bedre

4). *Betragtes nu endelig Klosterkrøniken*, efterat de mere fremtrædende Punkter i denne ere undersøgte, *i sin Helhed i Forhold til andre Kildeskrifter*, hvoraf Kundskab om Klosters Historie maa hentes, da viser sig strax, som allerede antydet, den meget vigtige og stærkt indgribende Omstændighed, at disse af den hele lange Abbedrække, der gives af Krøniken lige fra tidlig i 8. Aarhundrede — ialt 17, *ikke* have de første 14. De begynde altsaa ej før i sidste Halvdeel af 10. Aarhundrede. Dette er Tilfælde med den navnkundige historiske Forfatter *Marianus Scotus* († 1086), der, saaledes som hans Tilnavn fra hin Tid tilkjendegiver, var fra Irland, og deltog i den vidtforgrenede religiøse Virksomhed, som i den tidligere Middelalder udgik fra dette Land. Böhmer antager om ham, jfr. S. 171, at han til sit Værk endog har benyttet Klosterkrøniken, og vist er det, at han kort efter Midten af 11. Aarhundrede var i nogen Tid i Køln just i Martinsklostret, der fra gammel Tid stod i nært Forhold til Ierne, ligesom jo ogsaa Krøniken netop begynder med at nævne dem (»Scoti») i Anledning deraf. Men Mimborinus, den 15de i Krøniken, er den første Abbed, som Marianus nævner, da det nemlig hedder hos ham, efter hvad der er udgivet af hans Værk i Monum. Germ. hist. Tom. 5. pag. 555, ved Aaret 976 — ifølge den almindelige, af Marianus ej anvendte, Tidsregning — »Ebergerus¹⁾ archiepiscopus Coloniensis immolavit

og indsigtfuldere Hjemmelsmand end Gasp. Bruschius (og Aub. Miræus) vil man vanskelig kunne faa.

¹⁾ Det er ikke rigtigt, naar Evergerus her anføres som den Ærkebiskop, der 975 overgav »Scoti» Klostret. Det skete ved Warinus, og Evergeri Tiltrædelse fandt først Sted midt i det følgende Tiaar. (Det er heller ikke rigtigt, naar andre Kilder, ligeledes *endog* fra 11. Aarhundrede, sætte Evergerus i det besynderlig tvetydige Forhold til Ærkebiskop Geros Død, som Krøniken tillægger Warinus. Han er ogsaa her den paagjældende. Om dette Forhold faar man iøvrigt et rigtigt Begreb ved den nu i »Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein», 2. Jahrg. (1857), udgivne »Chronica presulum et archiepiscoporum Coloniensium», idet den beretter (S. 190), at Gero led af en Svaghed, der gjorde, at han i flere Dage kunde ligge som død, og at han i den Tilstand var af Warinus foranstaltet begravet).

Scotis in sempiternum monasterium St. Martini in Colonia. Quibus primum primus abbas preerat Minnborinus Scottus», og derefter anføres, som i Krøniken, Abbederne Kilianus og Helias. Skjønt saaledes ingen tidligere Abbed nævnes, er det alligevel aldeles tydeligt, at Marianus ikke betragter Klostret som først dengang blevet til, men rigtignok var den foregaaende Tid, hvilken hine 14 Abbeder tilhøre, sikkert kun lidet gunstig eller endog aldeles ugunstig for »Scoti» i Klostret. Om den paagældende Overgivelse af samme til dem bruger Krøniken da ogsaa Ordet »iterum» sammen med »immolavit«, og: Klostret blev derved anden Gang deres, — det selvsamme ligger vel egentlig i Mariani »immolavit in sempiternum»¹⁾. At det særegne Udtryk „immolavit” ogsaa findes hos sidstnævnte, tør, uden Tvivl, med god Grund regnes med iblandt det, som bestemte Böhmer til at antage, at Marianus har benyttet Klosterkrøniken. Den Omstændighed, at *Bruschii Efterretninger* ligeledes heller ikke gaa længer tilbage i Abbedrækken end til Minnborinus, viser, at Erindringen om de ældre 14 har dengang (1550) været aldeles forsvundet²⁾, mens dette derimod ej var Tilfælde med »Odgerus³⁾ potentissimus Da-

¹⁾ Selv det *kølnske Diplomatarium* har kun to (men dog to) af hine 14 ældste, af Krøniken nøjagtig benævnte og betegnede, Abbeder, nemlig Heynianus 844 og Bertholdus 959. Det kan just ikke forundre, thi der kan ganske vist ikke have været Diplomer til enhver Person eller enhver Ting, som vi nu kunne ønske det om eller uden videre let forudsætte eller forlange. Og hvad Martinsklostret angaar, da haves hos *Ziegelbauer* i »Historia rei litterariæ ordinis S. Benedicti», Tom. I. (1754) p. 600, den sikre Efterretning, at de have været ilde medhandlede. »Varia tamen fata, skriver han, subiit supellex diplomatica» ann. 1726—41 »fædum in morem dispersa et neglecta», (foruden hvad der var sket længer tilbage i Tiden). Under alt dette bevaredes dog, i Klostret selv, i det mindste en Efterklang af hine dets ældste, udenfor forglemte, Tilsynsmænd, som Krøniken vidste saa god Besked om, da dets »*Liber memorialis*» og (uudgivne) »*Necrologia*» have næsten alle deres Navne med et, stundum afvigende, Datum ved, og uden nærmere Angivelse. Men Navnene, som tilhørende Klostret, ere der dog.

²⁾ I Benediktinernes store Værk »*Gallia christiana*», Tom. 3. 1725 (hvori om Köln) begynder Abbedernes Række ogsaa med Minnborinus (p. 748—49).

³⁾ Det er kun ligeoverfor *Pertz's* og andres vilkaarlige Forsøg paa at bruge

ciæ dux», idet ikke blot hans Navn var bevaret som hørende til Klostret, men tillige, at dette var stiftet, »fundatum» af ham. Hvor Krøniken den Tid (1550) har befundet sig, om den har været borte fra Klostret eller om den kun i Øjeblikket har været utilgjængelig der, det kunne vi nu ikke vide¹⁾, — det er ogsaa nu ligegyldigt, da det for os hverken gjør fra eller til med Hensyn til *den* bestemte Kjendsgjerning, at Krøniken er blevet til og er forfattet i Klostret, og lige saa lidt med Hensyn til *den* Alder, som maa tillægges *Pergamentshaandskriftet*, der er os bevaret. Skriften deri er det 12. Aarhundredes, hvilket ogsaa ligefrem erklæres af *Ennen*, og, da dette støtter sig til bestemte Kjendtegn, har denne Dom ikke kunnet væsentlig forandres ved hans senere antagne Mening om Krøniken (jfr. Side 173 og 174). Ikkun er derved Tiden af ham blevet noget nærmere og rigtigere angivet, hvilket selvfølgelig ikke kunde være andet end ønskeligt. Men alligevel kan denne nøjagtigere og tilmed bevislige Tidsangivelse ikke forenes med den Anvendelse af Dipl. 1205—08, som *Ennen* tillægger Krøniken. Ingenlunde fordi Tiden for Haandskriftets Tilblivelse sættes til efter 1179 og endog efter 1208, — thi hint er ganske rigtigt, og dette er meget muligt —, men fordi det følger igjen deraf, at den Forvexling eller Fordrejelse af det nævnte Diplom, hvori man i Krøniken skal have gjort sig skyldig, da først *langt senere* har kunnet ske. Thi denne kunde ikke (som ovenfor antydet) finde Sted, før i det mindste en Menneskealder var gaaet efter 1208, og det virkelige, i Samtiden for alle vedkommende velbekjendte, Forhold var blevet glemt og fortrængt. Men derved føres man henimod 1250 som den Tid, da Haandskriftet blev til, og dette er slet ikke muligt. Skriften er smuk, fast og klar,

»Otgerus» som Grundlag for en forudfattet Mening om Personen (jfr S. 166), at det har nogen Betydning, om Kilden har Olgerus eller Otgerus (eller Odgerus). I og for sig er det derimod slet ikke væsentligt, da det oprindelige olddanske Navn ligesaa let kan have været et med d, som et med l i første Stavelse.

¹⁾ *Ziegelbaur* l. c. (I. 506—10) har saaledes intet derom i de Oplysninger, som der meddeles fra 1490 om Martinsklostrets Bibliothek.

saa dens hele Udseende svarer ganske til, [hvad der ogsaa af Lacomblet (Side 169 nederst) er angivet som Kjendetegn for Skrift fra 12. Aarhundredes senere Halvdel¹). Det er en Mærkelighed ved dette Haandskrift, at Pergamentet tidligere har været benyttet, eller at det er, hvad man kalder en *Codex rescriptus*, — og en meget stor Mærkelighed, at det tidligere Indhold ogsaa har angaaet Köln. *Pertz* har vel ytret ved sin Udgave, at det var »Bibliorum pars», men dette er aldeles urigtigt, da *Ennen* udtrykkelig siger, at Indholdet har været Köln vedkommende, da Ordet »Colonia» i det mindste paa et Sted endnu tydelig kan læses. Da det tagne Facsimile oversendtes, blev det endog i den medfølgende Skrivelse tilkjendegivet, uden Forbehold eller Indskrænkning, »die Urschrift betrifft ebenfalls (ligesom den nærværende Skrift) die Martinschronik«. Dette er nu vistnok forhastet, da der næppe var foretaget den særegne Undersøgelse, som dertil behøvedes, og en saadan endnu staar tilbage, — men muligt er det, at det forholder sig saa²). Og alene det, at det med nogen Grund kan formodes, er ikke uvæsentligt ved en Krønike, der, som denne, netop fortrinsvis udmærker sig ved sin Oprindelighed og ved sine sikre og saa særdeles langt tilbagegaaende Kilder, i hvilke Henseender den lader alt andet, som er skrevet eller opbevaret om Martinsklostret, langt tilbage efter sig.

Saaledes er altsaa det kølnske Martinsklosters Krønike beskaffen. Ved hvilkensomhelst Betragtning over den, ved hvil-

¹) Skriften ligner temmelig meget den i det *andet Stykke* af *Reykjaholts mld-dagi* (skrevet 1206, mulig af Snorre Sturlesøn), hvoraf en, dog noget ufuldkommen, Afbildning haves ved Tom. 4 (1778) af Finni Johannæi historia Islandiæ ecclesiastica.

²) *Vort arnamagnæanske Haandskrift* 881, 4to, der indeholder *Lygunklosters Necrologium*, er et Exempel paa en Codex af den Art. Det er nemlig en Codex rescriptus, men for en stor Del øjensynligen af samme Indhold som den ældre, kun er denne blevet omskrevet eller fornyet.

kensomhelst Brug, der gjøres af den, maa det altid fastholdes, at den ikke blot beretter om Klostreet, men at den er *fra* Klostreet, er blevet til i dette og er skrevet i det. I Klostreetenes, navnlig Benediktinerklostreetenes, Natur laa det at optegne stadig, fortrinsvis hvad der vedkom og tildrog sig i deres Stiftelser, og der kan derfor selvfølgelig *ikke* gives bedre Kilder end deres med Hensyn til disse Klostreetes egen Historie. Vistnok indskrænkede man sig i Klostreetene ikke alene dertil, idet man ogsaa stundum befattede sig med de enkelte Landes eller Verdensbegivenhedernes Historie. Hvad der imidlertid af den Art optegnedes, maatte, navnlig naar Efterretningerne angik fjærne eller fraliggende Steder og indhentedes paa anden og tredie Haand, dele de historiske Kilders Kaar i Almindelighed. Det derimod, som ene og alene holdt sig til vedkommende Kloster selv, til hvad der skete i og med det, til det man havde nærliggende Erindring af og sædvanligvis — hvad de større Begivenheder angik — Indskrifter eller Diplomer om, det kunde (kan man nok sige) i et fast og staaende lille Samfund ej blive urigtigt, især naar, som Tilfældet er med den her paagjældende Krønike, Optegnelserne ere meget korte og kun indeholde det allernødvendigste, saasom om Stiftelse, Gjenoprettelse, Abbeder, Gaver o. s. v., og naar tilmed, som ligeledes her er Tilfælde, de kun angaa et lille Tidsrum. Ved Martinskrøniken, der er en Sammenstilling — næsten i lapidarisk Form — af hvad der ligefrem hørte til Klostreet som saadant indtil Aar 1000 eller kort efter, er det ogsaa ved den meget i det enkelte gaaende Undersøgelse med Hensyn til visse smaa Gaver, hvilken Omstændighederne paabøde, ganske vist her blevet bevist, at Udsagnet om dem havde sin fulde Rigtighed; de i Krøniken omtalte vigtigere Ting have *ikke* engang *kunnet antastes*, *hverken* de større Gaver, *eller* Abbedrækken, som dog der er saa særdeles langt forud for hvad man i en senere Tid kunde tilvejebringe derom, *eller* den Klostreet overgaaede store Ødelæggelse, der nødvendiggjorde, at det blev »restauratum», (senere, naar en Ødelæggelse igjen overgik samme, blev det stedse kun

«reparatum»). Hvorledes Klostret blev »restauratum», det var den allervigtigste Begivenhed for det, og det kunde umulig (i hvert Fald ikke i de første Menneskealder derefter) glemmes eller fortrænges. Men just *det Navn*, som denne Begivenhed fortrinsvis er knyttet til, endog saaledes, at Samtidens største Mand, der deltog deri, kun nævnes som den anden derved, *just dette Navn er denne Undersøgelses egentlige Gjenstand*.

Man plejer, og med god Grund, at benytte og anerkjende Efterretninger fra gamle historiske Kildeskrifter, der efter almindelige Regler, og efter hvad man kan dømme, maa betragtes som paalidelige, uden at forlange, at der skal være lignende Vidnesbyrd tilstæde fra andre samtidige. Det er dog ikke blot Sædvaane, men man er nødt dertil, nødt til at tro at kunne med Sikkerhed bruge saadanne Efterretninger, da der ellers ikke vilde blive ret meget, som kunde kaldes Historie. Kastes f. Ex. et Blik ud over vor *Saxo* og over *Adamus Bremensis*, — i hvilken overordentlig Grad vilde ikke, ogsaa uden at gaa tilbage til en fjærnere Tid, *det* blive indsnævret, som hentes fra dem og med gyldig Grund hentes fra dem, naar der skulde stilles en Fordring som den nysnævnte til de Efterretninger, der hos dem vare at anse som sikre og med Sikkerhed brugelige! Og tages længere borte fra, som et bestemt Exempel, *Gregorii Turonensis* Efterretning om, at der noget ind i *sjette* Aarhundrede gjordes Angreb paa Frankerig af »Dani cum rege suo *Chochilaic* evectu navali», (*Opp.* 1699, p. 106), hvilket, da det hos os fremdroges, var at betragte som en Opdagelse og noget fast med Hensyn til *Bjovulfsdigtet*, og ogsaa siden er (*skjønt* der er betydelige Varianter til »Chochilaic») blevet uden Betænkning almindelig anvendt paa »Hygelac» i Digtet, — hvorledes vilde det, under hin Fordring, vel staa til med denne Efterretnings historiske Anvendelighed! Intet kan herom endog blot nogenlunde bevises, men at lade haant om den vilde alligevel ganske vist være en Mis-kjendelse. Saavel denne Efterretning, som mangfoldige hos Adamus og Saxo, der ubetinget bruges og erkjendes, kunne imidlertid med Hensyn til bestemte og bekjendte Forudsætninger

og sikre Støttepunkter slet ikke sammenlignes med Meddelelsen i Martinskroniken om »Olgerus dux Daniæ». Denne Meddelelse er da ogsaa nok, nok til at være ej blot tilstrækkelig, men fuldstændig historisk Hjemmel for, at den saaledes betegnede Mand var en højbaaren dansk Mand, hvis Virksomhed alene eller fortrinsvis falder udenfor Fædrelandet og dels hos dels sammen med Karl den store, nemlig i den sidste Trediedel af det 8. Aarhundrede. Intet videre, mere indeholder Hjemmelskilden nemlig ikke, men det er og bliver da denne, og den Brug der kan gjøres deraf, mindre vedkommende, hvorledes »Olgerus dux Daniæ» senere er blevet betragtet som «Ogier» og som «Olger Danske», — og ganske uredkommende, hvorledes igjen Behandlingen heraf i den nyere Tid har været. Denne er, kan man sig^g, væsentlig sket paa den Maade, at Manden som historisk Person er blevet enten tilintetgjort, eller dog blevet noget aldeles svævende. Thi ligesom den historiske Person, Karls samtidige, *efter* Aarhundreders Forløb blev eventyrlig ved at berømmes og besynges, saaledes er i Tidernes Løb igjen det, der skulde være Undersøgelse over dette store Eftermæle, blevet dels vilkaarligt, dels (i det mindste i den nyeste Tid) virkelig aldeles eventyrligt¹). I et Aartusinde er saaledes et Slags Kredsløb fuld-

¹) Herved sigtes nærmest til *G. Opperts* (i øvrigt mærkelige Skrift) »der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte, ein Beitrag zur Völker- und Kirchenhistorie und zur Heldendichtung des Mittelalters» (1864), hvor der, i Anledning af at »der indische König Gundoforus» nævnes, gjøres (S. 41) for fuld Alvor følgende Henstilling: »Der Vater des fabelhaften Helden Ogier, der auch Indien und das Pfefferland durchzogen, heisst Gottfrid, vielleicht steht er in Beziehung zu unserer Stelle». — Det rent vilkaarlige kommer især frem hos dem, der med *Pertz* ved Hjælp af Textforandring, og uden nærmere Undersøgelse, lade en forudfattet Mening uden videre afgjøre, hvorhen Hovedpersonen i Sagnet oprindeligt hører. *C. Molbechs* svævende Fremstilling (sammen med N. Hanssens Udgave af *Olger Danskes Krønike*, 1842) er stærkt paavirket af det saaledes fra *Pertz* udgaaede Tryk, og kommer derfor til den Slutning, at »den historiske Person, der har givet Anledning til Heltens Navn, var den bajerske Greve Autcar (Otgar, Otger)», men at dog dermed er blandet »Tradition om en dansk Hertug eller Konge, der havde kriget med Karl den store, og til

endt, indtil samme nu af sig selv opløser sig ved det fremdragne og vundne faste Punkt. Hævdelsen heraf kan da ikke svækkes, og ikke beherskes af Forestillinger, der ere tilbage fra Eventyret (at adskilligt deraf i den ny Belysning kan paa en eller anden Maade afgive noget brugbart, er en ganske anden Sag), — eller mulig gaa igjen fra Eventyrbehandlingen. Det vilde saaledes hænge nøje sammen dermed, om man vilde sige, at selve Chronicon har indbragt «Olgerus dux Daniæ» fra Sagnet. *Det kan ikke siges*, af den simple Grund at der ikke kunde indbringes nogensteds noget fra Sagnet, inden der var dannet en Sagnhelt, og det allerførste, fra alle Sider som saadant erkjendte, Spor hertil findes i det Skrift, som har gaaet under Turpins Navn (og dette Spor er endda fra den fjærne spanske Skueplads)¹⁾, — *ikke at*

hvis Søn Holger gjøres», (foruden om nogen fra «Rhin- eller Main-Egnen» ligeledes paa «historisk Grund»). — «Saaledes opdage vi tre forskjellige historiske Personer, som Sagnene paa den mest forvirrede og forvanskende Maade have bragt ind i Eventyret om Holger Danske». *Selv ad den Vej* trænger det sig altsaa næsten frem, at — den Personlighed, paa hvem Sagnet hviler, nødvendig *maa* kunne kaldes dansk, og naturligvis ikke anderledes, end at der i Beretningerne om den danske Mand i Tidens Lob er indbragt og optaget fremmede, andenstedsfra hentedede, Bestanddele.

¹⁾ Ifølge den nyeste Undersøgelse herom af *Gaston Paris* («*de Pseudo-Turpino*», 1865) er det ældste Parti af dette Skrift (de første Kapitler, i hvilke Olger *ikke* nævnes) af spansk Oprindelse og fra sidste Halvdel af 11. Aarhundrede, — det øvrige derimod af mindre bestemt Udspring og omtrent fra 1115. En fuldstændig Fremstilling af Sagnets Begyndelse, Gang og Udvikling savnes bestandig endnu. Af Vigtighed i den Henseende er nu det indholdsrige Værk «*Histoire poétique de Charlemagne*» par *Gaston Paris* (1865). Mangt et godt Bidrag i øvrigt, om end paa en anden Maade, vil findes i *L. A. Rothes* «Om Holger Danske» (1847), uagtet det deri desværre ogsaa søges gjort gjældende, at «*le Danois*», den almindelige franske Betegnelse af «Ogier», skal betyde noget ganske andet end «Dansk», (for-aaavdit, i Hovedsagen, i Overensstemmelse med en lignende, i «*L'Institut*», sect. 2. 1842, p. 145 fg. og i «*Hist. litt. de la France*», Tom. 20. fremsat, Mening), — noget der af mange Grunde maatte mislykkes. Et særskilt, mærkeligt Bidrag kan ligeledes nu fremdrages af «*Alexandri Neckam de naturis rerum libri duo*», with the poem of the same author «*De laudibus divinæ sapientiæ*», udgivne for første Gang (1863) af Th. Wright i «*Rerum britannicarum mediæ ævi scriptores*». Al. Neckam var født i det sydlige England 1157 (Richard

tale om, at der f. Ex. imellem Aar 800, altsaa ikke saa faa Aar før Karl den stores Død, og Aar 1036, i hvilket Klosterkronikens Efterretninger standse, ikke var henrundet noget længere Tidsrum, end at en Mand, som ved den Tid (1036) levede i Klostret, kunde gennem blot tvende Mellemmænd¹⁾, have Meddelelse fra nogen, som selv havde kjendt Karl og hans samtidige, — og at saaledes den Mand, der, efter hvad der erindres og var forhaanden i Klostret, sammenstillede sammes til os bevarede Krønike, ej blot kunde med fuld Sikkerhed berette om Klostrets betydningsfulde Forhold til hin Tids Mænd, men kunde endog ikke andet, ja var — selv om han ikke vilde — nødt dertil ligeoverfor Klostersamfundet, der var som en staaende Familie altid paa samme Sted og bestandig med det samme Formaal og de samme sammenknyttende og forpligtende Interesser. Det vil heller ikke med Grund kunne siges, at en Mand

Løvehjerte var hans Diebroder), og omtrent 1180—90 var han endog Lærer ved Universitetet i Paris, just paa den Tid, da saa mange udmærkede unge Danske studerede der og desaarsag da allerede i en Menneskealder havde haft sit «collegium dacicum» der; siden blev han Abbed i sit Fødeland og døde 1217. Forsaavidt tilhører Al. Neckam saaledes baade England og Frankrig, og det har derfor en vis Vægt, naar han, der ogsaa tillige var i Besiddelse af sin Tids bedste Studier, taler i jævne Ord og med glad Ærbødighed om «Ogerus Dacus», miles acerrimus et strenuissimus, gloriosi principis (Karoli) primipilus», dux potens», — og i det sidstnævnte Skrift (hvor der er meget til Historien og Geografien) stiller p. 455 «Rollo» og andre Normandiets Helte i Række efter ham, — og i det førstnævnte Skrift dvæler p. 261—64 ved hans Klosterliv efter Karl den stores Død, og ved, hvorledes dette dog engang afbrødes, da Klostret angrebes, saa at han «par Rollando aut certe major» (Rollo kaldes kun «Rollando par») kom til at vise sin gamle Stridslyst og Stridskraft. [Der ved, beretter Neckam endvidere, foranledigedes, at Karls Efterfølger «Lodovicus rex Francorum» gav Klostret «quatuor prædia ditissima»]. Øjensynligt er det, at Al. Neckam ikke er overvældet af overdrevne Fortællinger, kun skimter det igjennem, at en Udsmykning var ved at danne sig, som kunde antage større Udstrækning. Men netop som Vidnesbyrd herom og som et bestemt Stadium har Neckams Beretning dog Betydning. — (1210 udgav nogen sig for «Ogerus de Dacia» ifølge *Albericus Leod. diac.*, ed. 1698).

¹⁾ Dette anføres her ikke som en Beregning, men i Henhold til bestemte Exempler fra Nutiden paa, at der ej hører flere Personer til for at omfatte med Erindring et Tidsrum af lignende Omfang.

som «Olgerus», der stod Karl nær, nødvendig maatte være nævnt i Einhardi vita Karoli. Det er nemlig altid højst misligt at ville betegne som umuligt det, som saaledes antages ej at kunne være borte, og selve den nysnævnte historiske Overlevering er et Bevis herpaa, da den forsaavidt næsten ingen Navne angiver paa Karls Mænd, idet den kun nævner ved Navn et Par, men derimod siger, at der var mange »peregrini» hos ham. Og *endelig* vil det lige saa lidt kunne siges med nogen Grund, at man i hin Tid ikke ret vidste, hvad »Dani» og »Dania» og altsaa ogsaa »dux Daniæ» var, thi det er jo aldeles bevisligt, at Karl den store, *skjønt vi heller ikke derom* have nogen indenlandsk Efterretning, saavel ved endnu velbekjendte Forhandlinger, som ved Krig og fredelige Forbindelser stod i bestemt Forhold til vor Godefred, »Dani» og »Dania»¹⁾, — og det samme *gjælder* om den nærmeste Eftertid, der her kan komme i Betragtning. Men naturligvis kan det ikke vides, om den danske Mand »Olgerus» hørte til Nord- eller Vest- eller Syd-Danske, om end sandsynligvis det sidste snarest var Tilfælde.

Hidtil har man i Undersøgelsen om Olger Danske kun kunnet se nedenfra og fra et vaklende Stade, — nu kan Sagen ses, som det behøves, fra et fast Punkt og fra Begyndelsen nedad. *Naar man kjender Kilden, kan man vide og følge, hvordan Strømmene derfra rinde.*

¹⁾ Hvor paaviselige end disse Forhold ville være ifølge samtidige fremmede Kilder, saa er dog Olgers Minde ganske vist uvilkaarlig lige saa meget ad usynlige Veje udbredt og befæstet i de danske Lande. Hvad der synes at være ejendommeligt for de paagjældende gamle danske Folkesange (der jo for en Del kun ere middelbare, ligesom Efterretningen om »Ozzyarus» i de Esrumske Annaler — i Scriptt. rer. dan. I. 227 — er paa anden Haand) frembyder ikke noget Holdepunkt udadtil og heller ikke ellers, — det skulde da være, at det ligesom knytter sig til den jyske Halvø. Men lhukommelsen er, i hvert Fald, omfattet med samme Kjærlighed og Fasthed overalt paa dansk Grund. Og det er og bliver *altid en højst mærkværdig Kjendsgjerning*, at der, hvor stor end Tidsafstanden er og hvor mange Forandringer end Tidens Omvexlinger have medført, *ikke er noget*, som hører Fortiden til, der i *den Grad* er Folkeejendom som Sagnet om Olger Danske, og at dette Navn endnu er alle *bekjendt fremfor* ethvert andet menneskeligt Navn.